

Cuma
11
SONTEŞİRİN
1 9 3 8
5 KURUŞ

Ulus Basımevi
Çankırı Caddesi, Ankara
Telgraf : Ulus - Ankara
TELEFON
İmtiyaz sahibi 1144
Basmuharrir 1371
Yazı işleri 1062-1063
Matbaa müdürü 1061
İdare 1064

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

2 inci
basış

Büyük Millet Meclisinde tarihî toplantı
Mebuslar Atatürk için beş dakika sükût ettiler,
bu müddet zarfında sade hınçkırık işitiliyordu

İsmet İnönü ittifakla ve alkışlarla Cümhurreisi seçildi

Sürekli alkışlar arasında

İnönü yemin etti,
sonra çok heyecanlı
bir nutuk söyledi

Kamutay'ın bugün saat 11'de yaptığı ilk celsede, 348 rey ve mevcudun ittifakiyle Cümhur Reisliğine seçilen İsmet İnönü, Büyük Meclisin 12.10'da akdettiği ikinci celsede yemin etmişler ve şu sözleri söylemişlerdir:

"—Reisicümhur sıfatıyla cümhuriyetin kanunlarına ve hakimiyeti milliye esaslarına riayet ve bunları müdafaa, Türk milletinin saadetine sa-

[Sonu 3 üncü sayfada]

Cümhur Reisimiz İnönü, Başvekilimiz Celâl Bayar tarafından karşılanıyor

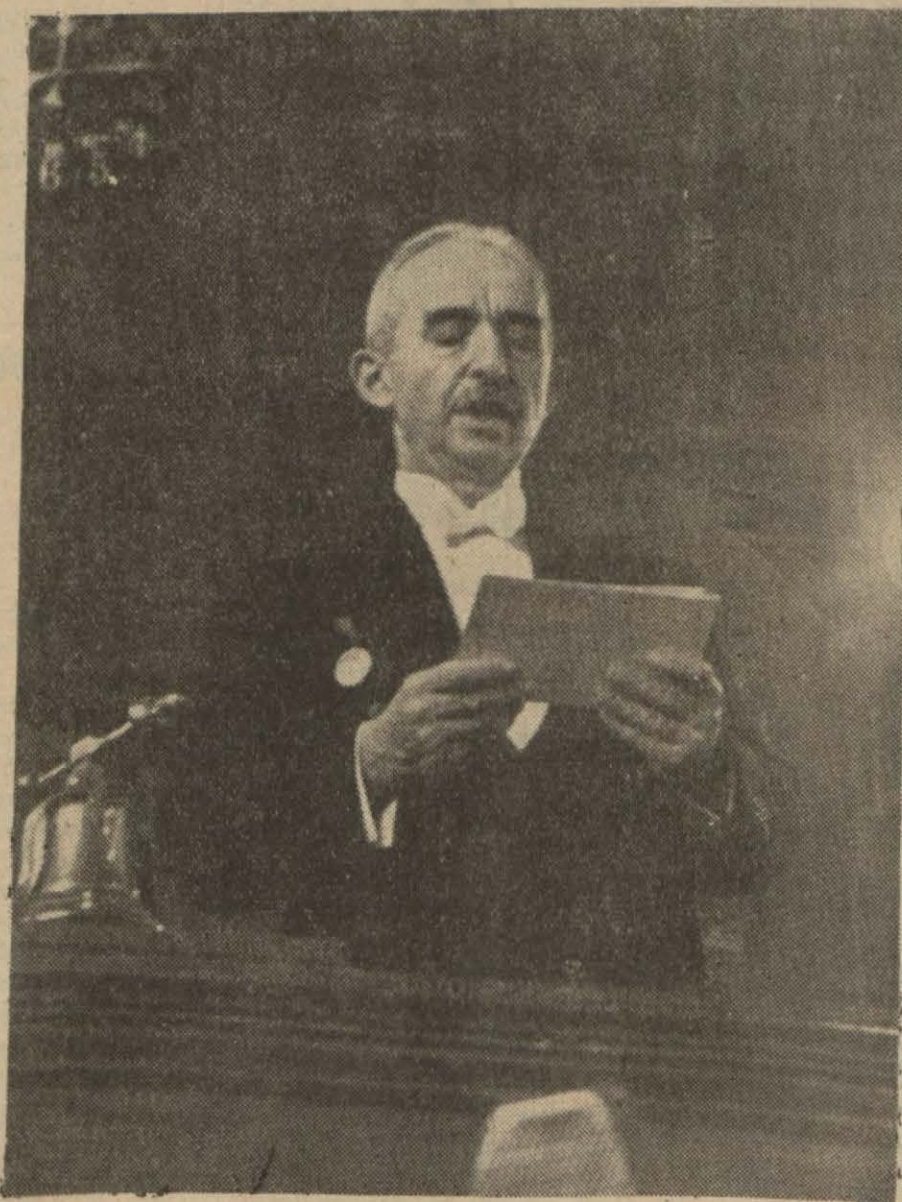
Parti Meclis grupunda

Sayın İnönü
İttifakla ve alkışlarla
Cümhurreisi namzedi
olarak gösterildi

C. H. P. B. M. Meclisi Grubu Umumi Heyeti bu gün (11.XI.1938) saat dokuz buçukta Başvekil ve Parti umumi reis vekili Celâl Bayar'ın reisiği altında toplandı:

Başvekil celseyi açtıktan sonra Ulu Önder ve Büyük Şefimiz KEMAL ATATÜRK'ÜN dün sabah saat dokuz beş geçte fani hayata gözlerini kapamak suretiyle bütün milleti onulmaz elemelere gark etmiş olduğunu ve bu derin elem ve acıdan dolayı bütün millete ve Parti üyelerine taziyetlerini beyan eylemiş ve Ulu Şefin Yüksek hatırasına hürmeten beş dakika Umumi Heyeti hürmet ve tazim sü-künü içinde ayakta durmağa davet etmiştir. Bu hazin beş dakikanın sonunda Makamı Riyasetin daveti üzerine

(Sonu 3 üncü sayfada)

Sayın İnönü nutuklarını söylüyorlar

Büyük Millet Meclisinde

Kaybımızın elemi millet halinde kalbimizde ebediyen yaşatacağımız Büyük Şefimiz Atatürk'ün yerine yeni cumhurreisimizi seçmek üzere Kamutay, hazin olduğu kadar tarihî bir toplantı yaptı.

Büyük Millet Meclisi, fevkalâde günlere mahsus bir dekor içinde idi. Mebuslara ait olan son sıralar, dinleyicilere ayrılmıştı. Kor diplomatik locaları tamamiyle dolmuştu.

Saat on bire iki kâla Kamutay başkanı B. Abdülhalik Renda riyaset makamını işgal etti ve seçim daireleri üzerine isim tayini suretiyle yoklama yapıldı.

Başkan, ekseriyetin olduğuna işaret ederek celseyi açtı ve hükümetin bir tezkeresinin okunacağını bildirdi:

Büyük Millet Meclisi yüksek huzurlarına

Ankara Mebusu Reisicümhur Atatürk'ün, müdavi ve müşavir tabiplerinin verdikleri ilişik raporda gösterildiği ve hile santeşrinin onuncu perşembe günü S: 9 D: 5 de terki hayat ettiklerini o-nulmaz acı ve teessürlerle arzederim.

11.XI.1938

Başvekil
C. BAYAR

Rapor

Reisicümhur Atatürk'ün umumi

hallerindeki vehamet, dün gece saat 24 de neşredilen tebligden sonra her an artarak bugün, 10 ikinciteşrin 1938 perşembe sabahı saat dokuz beş geçte Büyük Şefimiz'derin koma içinde terki hayat etmişlerdir.

10 ikinciteşrin 1938

Dr. Akil Muhtar Öke

(Sonu 3. üncü sayfada)

Teşkilâtı esasiyeye göre
kabine istifasını verdi

Kabinenin teşkili
tekrar Celâl Bayar'a
tevdil olundu

Reisicümhur intihabını müteakip Başvekil Celâl Bayar, Teşkilâtı Esasiye Kanunu mucibince hükümetin istifasını Reisicümhur İsmet İnönü'ye takdim etmiştir.

Reisicümhur İcra Vekillerinin vazifelerine vekâleten devam etmelerini rica ederek yeni hükümetin teşkilini tekrar Celâl Bayar'a tevdi etmiştir.

Acının manâsı

Duyduğumuz acı, Ondan küçük olamaz. Nitekim Onun bugün hepimiz başını beklerken, bu güzel başı, bu talihin yenemediği, kaderin iğmedeği fakat maddi ölümün sağ-
kın gözlerimizin önünden silip gö-türdüğü başı aramızda bir kerecik daha olsun göremiyeceğiz diye, he-nüz hayatta insanın bütün o malûm olan egoyizmi ile çırpınıyoruz. V. ebedi facia ile, bu sefer bir millet halinde karşılaştığımız bulunuyoruz. O, biz ve Onu bizden ayıran ölüm. Halbuki işte, hemen her görünüşünde canlıyı cansızdan ayırmaya muvaffak olan ölüm, bu defasında, bunu yapmaya muvaffak olamamıştır. Atatürk, türk milletine en büyük, en gerçek ve en muhteşem ölçüsünde doğdu ise, öldüğü gün doğmuştur. Hiç bir gün bu milletin fert zerreleri, Atatürk'ün mânâsını, kudretini ve balını, kara haberi al-dıkları dakikada massettikleri kadar dıymamışlar ve emmemişlerdir.

Gerçi tarih, bir çok büyük adam-ların gelişlerini ve gidişlerini kaydetmiştir. Fakat hangi büyük adam, Atatürk gibi, Atatürk kadar ve Ata-türk mânâsında büyük adanmış? Onun eserini dahî, bu hususta şahit göstermeye lüzum yoktur. Onun ne türlü bir büyük adam olduğunun kâfi delili, milletine kendini doğur-muş olmanın gururunu ve nefis em-niyetini vermiş olmasıdır. Bir mil-let ki, herkes öldü derken hayata avdet eder, hem Atatürk gibi diğer milletleri hayran bırakan ve kıskan-dıran bir şef yaratacak hayata avdet eder, bu millet, kendini kurtaranın ölçüsünde bir millettir.

Atatürk büyük ve millet büyük olunca bunları birbirinden ayıran hâdise de, büyüktür, hudutsuzdur. İşte duyduğumuz acının izahı.

Fakat acı, hudutsuz bir ölçüye çıkarsa, acı artık insanın alelade hal-lerinden biri değildir. Nitekim, ne görüyoruz. Daha doğrusu, şu daki-kada cereyan eden manevî ve tarihî hâdise nedir? Hâdise şudur ki, mil-let, bütün fert zerrelerini ancak doğum, yahut ilhak anlarındaki hari-kulâdelikle ve "istrap" dediğimiz şeyi bir vasıta gibi kullanarak aç-makta ve kendi çıkarmış olduğu A-tatürk'ü tekrar kendi esrarlı ve ulvî harimine çekmektedir.

Millet Ona uzun yıllar gebe ol-muş, doğurmuş; şimdi ise Onu ken-dine çekerek kendisini Onunka, O-nun şuur, Onun güzelliği ve O-nun dehası ile aşılamaktadır.

Eğer tarih'i konuşturursanız, siz-lere diyecektir ki, bütün bu olan bi-ten işler, büyük bir milletin tarih sahnesine, bir kere daha ve eski dâsitanî savleti ve haşmeti ile çık-masından başka bir şey değildir.

Fakat, diyeceksiniz: Ya Ata-türk? O ne oldu? Biz ne olduk?

Bunu söyleyecek olanlar sizler ve bizleriz. Ona kavuşabilmiş ve O-na hizmet etmenin mesuliyetini ve şerefini Onunla beraber paylaşabil-miş olan nesillerdir. Bu nesiller, bu suali sormakta haklıdır. Fakat bilelim ki, gelen nesiller, yani Ata-türk milletin bağına avdet ettik-ten sonra doğacak olan nesiller, bu istraplı suali sormıyacaklar ve Ata-türk'ü yalnız "bahtıyarlık," olarak tanıyacaklardır.

Atatürk, bizlerden ayrıldı ise, O-nun hiç bir zaman solmıyacak olan parmağı bizlere gelen nesilleri, ge-len nesillere de daha sonrakileri gös-terecektir. Eğer Atatürk'e lâayk ne-siller olmak istiyorsak, bizler ve biz-den sonrakiler, işaretini anhyalım, vâdimizi tatalım ve o güzel parma-ğın hiç bir zaman soldurmayalım.

Burhan BELGE

EBEDİ ATATÜRK

Birbirinin sırtına yaslanarak birer yalçın dağ gibi yükselen asırların üzerinden önüne durulmaz bir hızla akan zaman selinin yanlış yataklara saptığını, saptırıldığını tarih, vakit vakit, kaydetmiştir. Türk tarihinin birkaç asırlık seyri de bu büyük millete simsiyah bir bahtın, kapkaranlık bir talihin zehirini tattırmıştı.

Padişah kılıcı ve vezir kargisiyle ya-tağını yanıtlan kocaman çağlayanın bastığı toprakları, sürüklediği canları nesiller ve nesiller unuta-madı. Tersine akan o uğursuz se-lin altında birçok ümitlerin can çektiği, dostun ağlayıp düşma-nı güldüğü dakikalarda onun iki kuvelti eli idi ki bütün mukadde-ri, bütün bir talih ve tarihi yolun-dan çevirmişti.

Binlerce yıllık bir medeniyetin ço-cuklarına kıymak isteyen yıldı-rımlar, onun yüksele alına çarp-tıkları zaman vatan karanlığını giderecek birer ışık oldular.

Ost dudakları üzerinde sarı bıyıkla-rının terlediği ilk günden beri ha-yatı, rahattı, huzuru ve neşesi da-ima vatan sevgisinde, halka bağı-lıkta bulan o vatan çocuğundan-
dır ki yıllar değil, asırları kor-kutan uğursuz mukadder yılmış-tı. Memleketin bağına işliyen, yurdun özünü kemiren hastalığı onun avcunda şifaya dönmüş, milletin kökünü kurutmaya yel-te-nen ölümü, onun parmaklarında hayata çevrilmiş buldunuz.

Onun adını duyduk duyalı, onun kahramanlığını bildik bilelirdi ki sağlığını seziyoruz, zindeliğimi-zı anlıyor ve yaşamak denilen u-nutulmuş zevki tadıyorduk.

Çocuğu, büyüğü, genci, ihtiyarı ve erkeği, kadını ile on dokuz mil-yonluk bir millet, onun hayatın ta kendisi olan, hayatın ta kendisini veren gözlerinden aldığı kıvıl-cımlarla, hâlâ, zindedir ve daima zinde kalacaktır.

Öksüzdü, Ata'mız oldu; yoksul-duk, bize genlik, genişlik getirdi. Üzerindeki tek tük endişesi bir gök kubbe altında, karanlıkların en-ginlerinde bocalıyordu. O, ebe-diyyete kadar sönmeyecek ve sön-dürülemeyecek bir güneş gibi, va-tanın tel örgülü ve siperli ufukla-rından doğdu. Onun verdiği ışıkla-dır ki zaman zaman sevinen göz-lerimizin içindeki renk, zaman za-man yorulan alnımızdaki ter ve nihayet bugün gözlerimizden hün-gür hüngür boşalan göz yaşı gö-rülebiliyor.

Bütün o uzun mazisiyle, bütün o şe-refli "hal"i ile, bütün o parlak "istikbal"i ile bir tarih, onun ya-rım asrı pek az aşan hayatının içi-re simmiştir. Onun hayatı Selânik-

ta ki evinden gün ışıma ilk gözle-rini açtığı dakikadan değil, ilk türk'ün ilk Türkiye'de nefes aldı-ğı andan başlamıştır: Onun için o-na ne dün öldü, ne de fani idi di-yeme,siniz.

Asırlarca akın eden, asırlarca mede-niyet ışığını sönmeyen bir meşale gibi, bir Okyanus'tan bir Okya-nus'a ulaştıran kafileler, ordular, cemiyetler, bir milletin birçok kol-ları onun varlığında birleştiler: Onun için ona fert diyemezsiniz.

Dilimizde ve gönlümüzde o var; o-nun ebediliğine inanıyoruz. Bütün hayatımızın yürüyüşünde ge-ne önder odur; onun her yerde ve her zaman yanımızda ve önümü-zde bulunduğuna inanıyoruz.

Türk, her zaman ondan aldığı ima-nın hızıyla şahlanacak, her zaman türk, ondan öğrendiği yolda muci-zelerini tekrarlayacaktır. Dünden beri bakay ve ebediyeti fethe gi-den baş kumandanımızdır gene o; ne biz onsuzuz, ne o, bizsizdir. Etten ve kemikten bir ölü, hayır, ruhtan ve imandan bir dirinin ha-trası önünde eğiliniz, ey o baş-kumandanın her zaman ve her zaman kumandasında birer nefer olan millet çocukları...

Nurettin ARTAM

Güneş battı

Ufkumuzdan ağır ağır ve ihtişamla çekildi. Sıcaklığı kalbi-mizde devam ediyor; ışıgı hâlâ bizi aydınlatarak.

Onun için yarıyoruz, onunla yarıyoruz.

Nurdan izi, yüreklerimizde alev alev... Arkasından karan-lık bırakmaksızın batan tek güneş, o oldu.

Göz yaşlarını, kararıp kelime, hıçkırıkları donup cümle olmalıydı. Fakat onun gönüllerde sönmeyen aksî, gözlerdeki yaşı yıldızlar gibi parlatıyor, hıçkırıkları duâlar gibi ilâhi-leştiriyor. Ölümünden bile heybet, muhabbet, kudret duy-u-yoruz ve hayat alıyoruz.

Ondan geldik, ona gitmekteyiz.

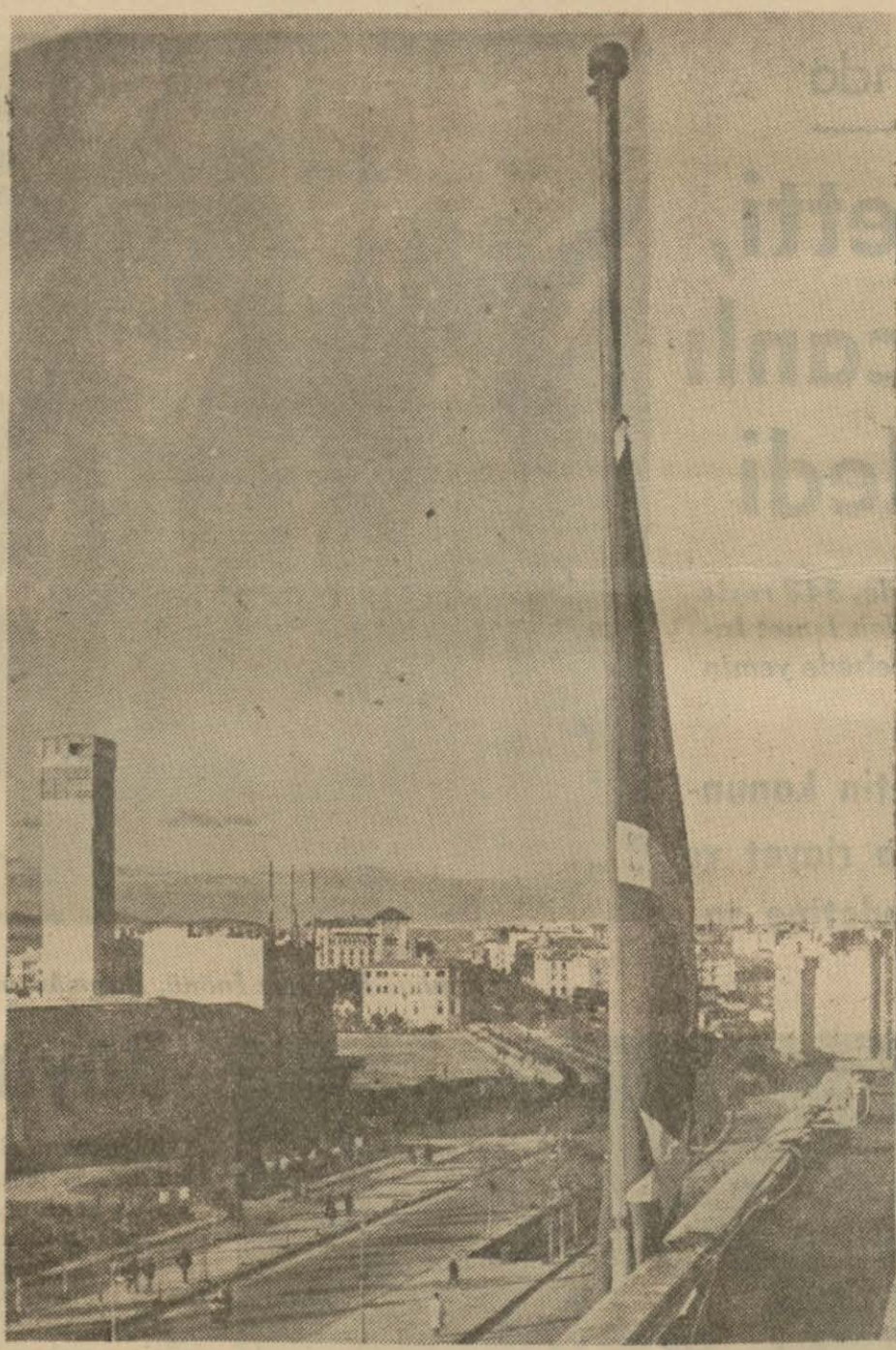
Şu anda varlığının bütün fanilikleri yok oldu. Onda tam bir ebedilik yaşamaya başlamıştır. Ufkumuzdan her uzaklaşma-sında bize bekanın bir zerrisini tattırdı. Ne acı iksir?... Vücu-dünden kaybettiğini ruhunda kazanarak, kimseye müyesser olmamış âzametli bir çekilişle milyonluk bir gönül sahasını kaplıyan göklere yükseliyor.

O, bizim için bir yarı ilâhtır.

Şimdiye kadar onun için söyleyip yazdıklarımız, onun bü-yüklüğü yanında ne kadar küçük, ne kadar âciz kalmıştı. Biz onu, onun bizi sevdiği kadar sevecektik. Her şeyde o bizden üstündü. Ölümü ile bu eksikimizi gene kendisi ta-mamlıyacak. Bundan sonraki hayatımız, ona bağımızı uzat-mak çindir.

Onun için doğmuşuz, onun izinde öleceğiz.

Hasan - Ali YÜCEL

Bayrağıma taziyet

O, bir güneş gibi vatan u-funa doğdu doğalı, Onun gü-neş-başı millet toplulukları üs-tünde yükseldi yükseltili bü-külmüyen boynunu dün, ilk de-fa bükülmüş gördüm. İlk defa-dır ki dün, şafaklardan hız, va-tan uğruna dökülmüş şehit kan-larından renk ve Ondan kuvet olan bayrağı, sen direğinin uc-na kadar çıkmak mecalini bulamamıştın. Lodosta ve poy-razda al dalgalarla dalgalan-mıya almış kıvrımların dün, sedirleri üzerinde Büyük Ço-cuğun vahitsiz matemi ile kır-tışan nine alınları gibi buruşuk, sıraları üzerine kapanarak eş-siz Ata'ların hicran ile hıçkı-
ran yavrular gibi bitkin, bir ke-lime ile, milyonlarca türk, mil-yonlarca el kadar yastı duru-yordu.

Ona benzien ve daima Onu

hatırlatacak olan bayrağı, başın sağ olsun!

Sarı bıyıkları daha yeni terle-miş genç bir zabıt olarak Ona ilk fermanı verildiği gün yapı-lan törende, hiç şüphesiz, Onu en önce tanıyan sen olmuştun. O günden sonra, uzun yıl-lardanberidir, içinde saklayıp da söyleyemediğin duygular O-nun ağzında dile gelecekti. Sen dalgalandıkça Onu hatırlıya-caktık biz.

Onun, gölgesinde bin bir türk cenneti saklıyan kılıcı Çanak-kale sırtlarında parladığı gün-leri, bugün de taptaze ve sim-sıcak bir hâtra halinde hatırla-mıyor musun? Ateş, kan, ba-rut elele vererek Onun açık ve parlak alnında yazılı duran türk bahtını silmek için seni bir paçavra gibi kullanmak isteme-mişler miydi? Halbuki O, kılıcı-

nı kaçanların kayıklarını uzak-laştırın kıyılarda yıkarken, denizden gelen meltemler, se-nin kıvrımlarını açıyor, sana:

— Ebediyen dalgalan! diyor-da.

Bir mayıs sabahı, Samsun kı-yılarına ulaşan çürük teknenin bir başında O, bir başında sen olmasaydınız, bir gemiden bir vatan çıkamazdı.

İstanbul sokaklarında yaban-cı bezlerin eteğini öpecek gibi zelim ve hakir pencerelere il-gitirilen bandıranın hakiki sen ol-duğuna inanmadık biz; onun 19 mayısta Anadolu'ya göç etti-ği gün yanındaki en yakın dostu sendin, biliyoruz. Onun yılmaz ve bükülmez kolu üstünde va-ran rüzgârını hür ve rahat içe-rek dalgalandığın zaman duy-dağın heyecanı ve sevinci tari-h, gene onun dilinden Erza-

rum'da, Sivas'ta ve Ankara'da dinlemişti.

Sakarya, Dumlupınar, Af-yon, İzmir, Lozan ve Montrö'de her zaman ve her zaman onun yoldaşı olan bayrağı, dün seni ilk defadır ki boynu bükük gör-düm; başın sağ olsun! onun ço-cuklarının, bundan sonra, tari-he mal edeceği yeni zaferlerde, yeni başarılarında seni o diye se-lâmlıyacağız; onu sen diye se-lâmladığımız gibi....

Başın sağ olsun bayrağı, yarın onun tabutunu bir kardeş, bir yoldaş gibi sardığın zaman hatırla ki:

O, en geniş mânâsıyla bir bay-raktı; bayraklar ölmez.

Ve gene hatırla ki:

Etten ve kandan Mustafa Ke-mal bizim dizimizde öldü; irade ve kudretin lifleriyle örül-müş bayrak Atatürk'ün ise biz, her zaman izinde öleceğiz! N.A.

Hiç bir zaman onun mâneviyeti, maddî benliğinin aramızdan eksildiğini bildiğimiz şu andaki kadar hudutsuz bir genişlik ve şümül almış değildir.

Ölümler toprağa verildikleri gün hatıra olurlar. Fakat O bir istis-na halinde yaşad. Ölümde de bu istisnayı muhafaza edecektir. O, içimizde bir hatıra gibi değil her zamankinden daha diri bir hakikat halinde yaşıyor.

En büyük ve eşsiz eseri olan Türkiye Cumhuriyetini Ondan ayırt etmek kimin hatırından geçmiştir? Bu ölmez eser varol-duğunda O da vardır, aramızdadır, eşsiz rehberliğiyle daima önü-müzdedir. Atatürk'ün on yedi yılda bina etmiş olduğu mucizeli ve dehalı eserin ancak onun ömrünce payıdar olabileceğini alttan alta, ku-laktan kulağa fısıldanmış olan kara ruhlu bedbinler ne kadar ya-nıldıklarını ve bu kadar tarıca bir eser için ölümün ne ehemiyet-siz bir hâdise olduğunu, türklüğün her zamankinden daha vah-detli ve daha kudretli manzarası karşısında anlayacaklardır. An-lıyacaklardır ki, Atatürk'ün mânevî benliği mezar aşırı bir kat kat daha kudsileşerek, bir kat daha azizleşerek ve milletleşerek, baş-lamış olduğu eserin başında eskisi gibi harikalar yaratmakta de-vam edecek ve büyük emaneti genç omuzlar üstünde, aynı dinda-rane huşula asırdan asra intikal edecektir.

Bir dosttan, bir kardeşten, bir oğuldan veya babadan çok daha aziz tuttuğumuz ve çok daha sevdiğimiz bir insan kaybetmiş ol-maktan duyduğumuz derin acıyı, ölümün içimizden kopardığı a-damın, herhangi bir kardeş veya baba gibi basit bir fani olmadı-ğını düşünerek teselli etmeye çalışabiliriz. Böyle bir darbeye he-def olmuş hislerimiz teselli kabul etseydi.

Dün acı hakikati öğrenerek mekteplerinin kapılarından hıçkı-ra hıçkıra çıkan Türk yavrularının göz yaşlarına şahit olduysa-nız, mini mini kalplerde bile bu derece büyük bir yer almış olan insanın, bütün bir millet tarafından nasıl insan üstü bir sevgiyle sevilmiş olduğunu daha iyi farketmişsinizdir.

Büyük Ata'mıza lâayk bir evlât olabilmek için, O'nun yolundan asla ayrılmıyacağımıza, O'nun eserini çizmiş olduğu hedefe eriştirmek için hiç bir gayretten çekinmeyeceğimize bir kere daha yü-rekten andçelim.

Bu milli yas günümüzde, Türk milletinin kurtarıcısı ve Türk Devletinin kurucusuna karşı tâzim ve taziye varifesiyle ifa işi-bundan daha isabetli bir hareket tasavvur olunamaz.

Yaşar NABİ

Atatürk ve köylü

Atatürk'ün Ankara'daki çiftliği makine ile sürülür. Bir gün kendisine, sürülmüş araziden bir kısmını, bir köylünün kendi tarlası imiş gibi, to-hum atıp kapadığını haber verdiler.

Atatürk yolda bu adama tesadüf e-derek sordu:

— Bu toprak senin mi?
Kendisini bundan önce görüp tanı-mamış olan köylü cevap verdi
— Hayır!
— O halde ne hakla ekiyorsun?
— Atatürk bizim babamız değil mi? Elbet ekirim.

Atatürk ve millet

Bir gün Atatürk'le beraber bula-nurken şiir ve edebiyattan bahsolun-du. Hazır bulunanlardan bazıları se-min ve zamana uygun, nükteli misre-lar okudular. Atatürk şiir bahsini Fa-zul'nin şu beytiyle kapadı:

Canımı cânân eğer isterse minnet ca-nına,

Can nedir ki anı kurban etmiyeyim ca-nanına,

Güzel millet, ne büyük aşkıñ var!

Soğuklar her gün biraz daha arlıyor

Dün şehrimizde hava açık ve dur-gun geçmiştir. Günün en yüksek ısı-
gölgede 12 derece olarak kaydedil-miştir. Yurdun Trakya mntakasında hava bulutlu, Karadeniz, sahilllerinde ve kısmen de şarkî Anadolu'da kapalı ve yer yer yağışlı, diğer mntakalarda açık geçmiştir. Son 24 saat içindeki yağışların kare metreye bıraktıkları su miktarları Silifke'de 24, Antep'te 19, Van ve Siverek'te 5, Urfa ve Ar-dahan'da 4, diğer yerlerde de 1 - 3 ki-logram arasındadır. Rüzgârlar Akde-niz sahilleri, şarkî Anadolu, ve Kara-deniz'in şark kısmında cenubu garbi-benden saniyede 3, diğer mntakalarda u-mumiyyetle şimalden en çok 7 metre kadar hızla esmiştir. En düşük ısı sı-rfın altında olmak üzere Ankara ve Van'da 1, Kastamonu, Beyşehir ve Si-vas'ta 2, Eskişehir, Afyon, Erzurum ve Kars'ta 3 Bolu'da 7 derecedir. En yük-sek ısı da sıfırın üstünde olmak üzere Bodrum'da 20, Antalya'da 21 derece-dir.

Atatürk Başkumandan

Başbuğlar yetiştirilmezler onlar başbuğ hasletleriyle doğarlar

"Başbuğlar yetiştirilmezler. Onlar tam hasletleriyle doğarlar. Bundan dolayıdır ki milletlerin hayatında başkumandanlar enderdir."

"Her sanatkar gibi başkumandan da kendi sanatının eri olmak zorundadır. Ancak ondan öteki sanatkarlarda olduğu gibi sanatına hakim olmak istenmekle beraber ayrıca hem yaratıcı bir deha ve başka sanatkarlardan beklenmeyen meziyetler de talep edilir: Tarrifi güç bir ölçüde mesuliyeti üzerine alma kudreti, azim, karakter, ordu ile milletin her ferdine karşı sonsuz bir bağlılık ve onları bu kuvvetin menfaatine doğru yöneltme ve güdüm."

"Ancak ulusun hayatını idame için kafasıyla, azmiyle, yüreğiyle harbi güdecek olan insana başkumandan denir."

Bunları modern harbi anlatan ünlü bir kumandanın kitabından aldığımız söylemezsem şüphesiz ki hepimiz ölmü mü hepimize sonsuz bir yas olan Büyük "Ata" mızın meziyetlerini sayıyordum zannederdiniz. Bu meziyetler ve hasletler ne kadar Onun öz malı ise O da o kadar "başkumandan", sözünün canlı timsali idi. Bu timsal daima canlı kalacak ve daima milletin ve ordunun önünde onun beyaz eli inkişabın hedefini gösterecek, ulaşılacak amaçlara işaret edecektir.

Başkumandanlık hasleti doğuştan mevcut olur demistik. "Ata" mızın bütün askerlik hayatında bunun ispatlarını görürsünüz: O henüz çok genç bir yüzbaşı iken ve Garbi Trakya'da yapılan bir manevrayı tenkit ederken yaşlı başlı kolordu kumandanını önüne baktırmıştı. Başkumandanlık dehası o vakitten kendisini göstermişti.

Trablusgarp'ta başbozuk araplarla İtalyanlara karşı koyarken de bu dehanın izlerini görebiliriz. Fakat Onun büyük hasletlerinin meydana ve dünya önüne çıkması için Çanakkale boğuşmasını gelip çatması icap etmişti. Çünkü gene yukarıda zikrettiğimiz ünlü kumandanın dediği gibi "başkumandanın kurtarıcı deha ve kabiliyetinin meydana çıkması ancak muharebe meydanında kabilirdi. Sulh zamanında en iyi kumandanlık hassası gösteren askerinin bile başkumandan olup olamayacağını kimse tayin edemez."

Hakikaten de böyle oldu. On dokuzuncu fırkanın henüz kaymakam olan kumandanı Gelibolu yarımadasının en sivri ucundaki müdafaa vazifesini aldığı vakit ancak otuz dört yaşında idi ve fırka kumandanlığında henüz tecrübeler toplayamamıştı. Fakat bu tecrübeksizlik ve gençlik Onu anlı şanlı bir osmanlı müfettihi, beşinci ordu kumandanının, göremediği ve anlayamadığı tehlikeleri sezme menedemedi. Vakıta rütbesi küçük olduğu için daha düşünceye kapalıydı, görüldüğü tehlikelere göre tedbir alınamadı. Fakat düşman ordusu deniz filosunun kasırgaları arasında sahile çıktığı vakit o hiç bir emir beklemeden, kendisine verilmiş ihtiyatlık vaziyetini düşünmeden fırkasını arkasına dızdı, en can alacak yere Koca çimenlik üzerine ulaşmakta bir dakika tereddüt etmedi. O dercede ki eğer Mustafa Kemal'deki bu başbuğluk hasleti, mesuliyetten çekinmekle kahrmanlığı mevcut olmasaydı daha ihracını birinci günü, yani 25 Nisan 1915'de Çanakkale düşmüş ve her şey bitmiş olurdu. Çanakkalede her şeyi Onun bu birinci gündeki kahrmanlığına ve anadan doğma başkumandanlık hassasına medyunuz.

Bu tecrübe Onun kıymetini ispata kâfi görülmemişti ve rütbesinin küçüklüğü Onu ön siperlere sürüklemişti. Tam üç buçuk ay huzur ve istirahat etmeye vermeden en ön hatlarda Mehmetlerinin safları arasında boğuştu durdu ve Onu ancak ikinci bir gün durum, Anafartalar ihraç ordu kumandanının hatıratına getirdi.

Üç buçuk ay kanlı siperler içindeki savaştan hasta düşmüş olan bu insana bu güç durumdan nasıl kurtulabileceği suali sorulduğu zaman: — Azimkâr bir kumandan elyle! cevabını vermekte tereddüt etmemişti.

Bu biricik kumandan kendisiydi. Bunu bizzat kendisiyle konuşan ordu kumandanı da biliyordu. Fakat bu genç insanın emrine birden yaşıyor sayırsı kadar alay teslim edilebilir mi idi? Tereddüt ettiği nokta bu idi. Bizzat kendisinden sordu:

— Bu kadar kuvvet sana çok gelmez mi?

— Hayır, az gelir.

Anafartalar ve Kocaçimen harika-

larını ancak bu azim ve nefesine sonsuz itimat doğurdu.

On siperden hasta olarak ayrılan genç kumandan bütün gece at üstünde yürüyerek iki kolordunun başına geldiği vakit artık iyileşmişti. İçindeki tarrif edilmez derece büyük irade Ona sıhatini iade etmişti. Evvelâ on yedinci kolordu ile Anafartalara taarruz ederek düşmanı durdurdu ve geri sürdü; sonra da gene hiç bir istirahat ve uyku düşünmeden tekrar Kocaçimene koştu.

Burada vaziyet çok kötü idi. Elde taarruz edecek yıpranmamış bir kuvvet yoktu. Arkadaşları tavsiyede bulundular:

— Sen bilirsin, ama hemen bu gece taarruzu biz muvafık bulmuyoruz. İstersen yarın ve yeni kuvvetlerin gelmesini bekle! dediler. O tereddüt etmeden cevap verdi:

— Hayır, yarın sabah taarruz edeceğiz. Yarın bize yeni kuvvetler gelebilir ama İngilizler de daha fazla kuvvet almış ve daha iyi yerleşmiş bulunurlar.

Mevcut kuvvetlerle Conk bayırına taarruz etti. İngilizleri amansız bir surette hırpalandı ve buradan geri attı. Bu şiddetli darbeden sonra Çanakkalede belli başlı bir taarruz görülmeydi. İlk günü kurtaran O idi. Düşmanı artık kırdırmıyacak son darbeyi gene O vurdu. Bu darbeden türk vatani kurtuldu ve koca rus çarlığı açılmaayan bu Çanakkale kapısı yüzünden yıkıldı ve çöktü.

O anadan doğma başkumandanı. Bozgun, azlık, ricat hiç bir şey Onu yıldıramadı. Kafkas'ta soğuktan ve aşıktan ölenlere, Suriye'den kaçmakla bitenlere O düzen verdi. Filistin'den Halep'e kadar tek kurgun atamayan Yıldırım vurulmuşa dönmüş olan Yıldırım ordularına Halep'ten bir az yukarıda cephe tutturup düşmana "Dur!" dedirten gene O oldu.

Hattâ feci Mondros müharekesi bile Onu yıldıramadı. Bütün ordu varını yoğunu düşmana teslim ederken İstanbul'a "zelilâne boyun eğmekten, imtina etmeyi tavsiye eden biricik kumandan gene O idi.

Ve nihayet ordusuz, kıtasız ve memuriyetsiz olarak İstanbul'a döndüğü zaman yaradılışın kendisine başlaştığı başkumandanlığı bırakmamıştı. Kuracağı orduların hesaplarıyla meşguldü.

Küçük rütbe ve makamının kendisini attığı ikinci plandan ön safa geçerek büyük kudret ve dehasının tecelisini göstermek için yalnız düşmanla değil, kendinden yukarıdakilerle de daimi mücadele zorunda kalmış olan "Atatürk" tam serbesti ve kendi iradesine uygun hareket imkânını ancak Anadolu'ya ayak bastıktan ve istiklal savaşını açtıktan sonra bulur. Fakat talihlilik şuradaydı ki; bu zamanda da ne ordu, ne kuvvet, hattâ tam mânasile ne de memleket kalmıştı. Bunların hepsini yeniden yaratmak ve bu yaratılan kuvvetle yarım düzine düşman ordusuna galebe çalmak gerekiyordu. Mağlûp osmanlı devleti enkazından böyle bir ordu kurmayı ancak Onun harikulâde kuvvetli azmine malik olanlar düşünebilirdi. Normal muhakeme kudretine malik olanlar ise Onu olmayacak bir işin peşine sapmış görüyorlardı. Bu gibi hallerde vukuu tabii olan şey başa geldi. Düşman İzmir'e çıkmıştı. Yavaş yavaş ilerledi; Balıkesir'i, Bursa'yı, Manisa'yı aldı. Afyon, Eskişehir'e geldi. Herkes bundan korkuyor, yılıyor, memleket içinde panik hüküm sürüyordu. Her tutulan hat düşüyordu. Harpten mağlûp çıkmış ve bütün teşkilât dağıtılmış bir orduya bu hal mukadderdi.

Başlangıçta Onun tarafını tutmuş olanlar bile:

— Ne oluyoruz? Bu çekiş ne zamanada kadar devam edecek? Eskişehir düştü, yarın Ankara da düşerse nerede tutunacağız? Neden vadedtiğin mukavemeti göstermiyorsun? diye çıkışmaya başladılar. Hattâ daha ileri gidenler de oldu, mesuliyet aranmasını, geri çekilme sebeplerinin ceza ya çarptırılmasını bile talep edenler bulundu. O, sarsılmaz sinirleriyle bunları öfkelenmeden dinledi ve tek mil bu heyecanlı sahnelerden türk yurdu için yalnız "fayda" lar çıkardı. O zamana kadar kurulmuş olan ordunun bizzat başına geçti. Yeni bir kanun o vakte kadar filen başkumandan olan insanı bu sefer ismen de "başkumandan", nasediyordu. Geriye çekilen ordunun ve bu çekilişin kışkırtılmış olan milletin önüne şu formülü koydu:

— Ne oluyoruz? Bu çekiş ne zamanada kadar devam edecek? Eskişehir düştü, yarın Ankara da düşerse nerede tutunacağız? Neden vadedtiğin mukavemeti göstermiyorsun? diye çıkışmaya başladılar. Hattâ daha ileri gidenler de oldu, mesuliyet aranmasını, geri çekilme sebeplerinin ceza ya çarptırılmasını bile talep edenler bulundu. O, sarsılmaz sinirleriyle bunları öfkelenmeden dinledi ve tek mil bu heyecanlı sahnelerden türk yurdu için yalnız "fayda" lar çıkardı. O zamana kadar kurulmuş olan ordunun bizzat başına geçti. Yeni bir kanun o vakte kadar filen başkumandan olan insanı bu sefer ismen de "başkumandan", nasediyordu. Geriye çekilen ordunun ve bu çekilişin kışkırtılmış olan milletin önüne şu formülü koydu:

— Ne oluyoruz? Bu çekiş ne zamanada kadar devam edecek? Eskişehir düştü, yarın Ankara da düşerse nerede tutunacağız? Neden vadedtiğin mukavemeti göstermiyorsun? diye çıkışmaya başladılar. Hattâ daha ileri gidenler de oldu, mesuliyet aranmasını, geri çekilme sebeplerinin ceza ya çarptırılmasını bile talep edenler bulundu. O, sarsılmaz sinirleriyle bunları öfkelenmeden dinledi ve tek mil bu heyecanlı sahnelerden türk yurdu için yalnız "fayda" lar çıkardı. O zamana kadar kurulmuş olan ordunun bizzat başına geçti. Yeni bir kanun o vakte kadar filen başkumandan olan insanı bu sefer ismen de "başkumandan", nasediyordu. Geriye çekilen ordunun ve bu çekilişin kışkırtılmış olan milletin önüne şu formülü koydu:

— Ne oluyoruz? Bu çekiş ne zamanada kadar devam edecek? Eskişehir düştü, yarın Ankara da düşerse nerede tutunacağız? Neden vadedtiğin mukavemeti göstermiyorsun? diye çıkışmaya başladılar. Hattâ daha ileri gidenler de oldu, mesuliyet aranmasını, geri çekilme sebeplerinin ceza ya çarptırılmasını bile talep edenler bulundu. O, sarsılmaz sinirleriyle bunları öfkelenmeden dinledi ve tek mil bu heyecanlı sahnelerden türk yurdu için yalnız "fayda" lar çıkardı. O zamana kadar kurulmuş olan ordunun bizzat başına geçti. Yeni bir kanun o vakte kadar filen başkumandan olan insanı bu sefer ismen de "başkumandan", nasediyordu. Geriye çekilen ordunun ve bu çekilişin kışkırtılmış olan milletin önüne şu formülü koydu:

— Ne oluyoruz? Bu çekiş ne zamanada kadar devam edecek? Eskişehir düştü, yarın Ankara da düşerse nerede tutunacağız? Neden vadedtiğin mukavemeti göstermiyorsun? diye çıkışmaya başladılar. Hattâ daha ileri gidenler de oldu, mesuliyet aranmasını, geri çekilme sebeplerinin ceza ya çarptırılmasını bile talep edenler bulundu. O, sarsılmaz sinirleriyle bunları öfkelenmeden dinledi ve tek mil bu heyecanlı sahnelerden türk yurdu için yalnız "fayda" lar çıkardı. O zamana kadar kurulmuş olan ordunun bizzat başına geçti. Yeni bir kanun o vakte kadar filen başkumandan olan insanı bu sefer ismen de "başkumandan", nasediyordu. Geriye çekilen ordunun ve bu çekilişin kışkırtılmış olan milletin önüne şu formülü koydu:

— Ne oluyoruz? Bu çekiş ne zamanada kadar devam edecek? Eskişehir düştü, yarın Ankara da düşerse nerede tutunacağız? Neden vadedtiğin mukavemeti göstermiyorsun? diye çıkışmaya başladılar. Hattâ daha ileri gidenler de oldu, mesuliyet aranmasını, geri çekilme sebeplerinin ceza ya çarptırılmasını bile talep edenler bulundu. O, sarsılmaz sinirleriyle bunları öfkelenmeden dinledi ve tek mil bu heyecanlı sahnelerden türk yurdu için yalnız "fayda" lar çıkardı. O zamana kadar kurulmuş olan ordunun bizzat başına geçti. Yeni bir kanun o vakte kadar filen başkumandan olan insanı bu sefer ismen de "başkumandan", nasediyordu. Geriye çekilen ordunun ve bu çekilişin kışkırtılmış olan milletin önüne şu formülü koydu:

— Ne oluyoruz? Bu çekiş ne zamanada kadar devam edecek? Eskişehir düştü, yarın Ankara da düşerse nerede tutunacağız? Neden vadedtiğin mukavemeti göstermiyorsun? diye çıkışmaya başladılar. Hattâ daha ileri gidenler de oldu, mesuliyet aranmasını, geri çekilme sebeplerinin ceza ya çarptırılmasını bile talep edenler bulundu. O, sarsılmaz sinirleriyle bunları öfkelenmeden dinledi ve tek mil bu heyecanlı sahnelerden türk yurdu için yalnız "fayda" lar çıkardı. O zamana kadar kurulmuş olan ordunun bizzat başına geçti. Yeni bir kanun o vakte kadar filen başkumandan olan insanı bu sefer ismen de "başkumandan", nasediyordu. Geriye çekilen ordunun ve bu çekilişin kışkırtılmış olan milletin önüne şu formülü koydu:

— Ne oluyoruz? Bu çekiş ne zamanada kadar devam edecek? Eskişehir düştü, yarın Ankara da düşerse nerede tutunacağız? Neden vadedtiğin mukavemeti göstermiyorsun? diye çıkışmaya başladılar. Hattâ daha ileri gidenler de oldu, mesuliyet aranmasını, geri çekilme sebeplerinin ceza ya çarptırılmasını bile talep edenler bulundu. O, sarsılmaz sinirleriyle bunları öfkelenmeden dinledi ve tek mil bu heyecanlı sahnelerden türk yurdu için yalnız "fayda" lar çıkardı. O zamana kadar kurulmuş olan ordunun bizzat başına geçti. Yeni bir kanun o vakte kadar filen başkumandan olan insanı bu sefer ismen de "başkumandan", nasediyordu. Geriye çekilen ordunun ve bu çekilişin kışkırtılmış olan milletin önüne şu formülü koydu:

Bir milletin melâlini söyler derin derin Derya önünde çırpınarak Dolmabahçenin.

Gönlümde eski hatıralar, eylerim tavaf. Artık O doğmuyor diye muzlimdi her taraf.

Çamlar hüzünlü, yollara düşmüş söğüt, çınar, Yaprak döküp huzura kapanmıştı sonbahar.

Mermerli methalin Ona lâik vekarı boş, Heyhat o muhteşem kapının intizarı boş.

Sessiz nöbetçiler de heyulâ dolaşmada, Her yerde bir kederli muamma dolaşmada.

Susmuş bütün saray, nefes almaz o izdiham Son uykusunda tek rahat etsin deyip Atam.

Son uykusunda öyle mi bir devir uyandıran, Bir rıka can veren Atatürk adlı kahraman?

Düşsün olur mu toprağa göçmüş cihan gibi, Sönsün o mavi gözleri bir âşuman gibi.

Sussun o mavera konuşan mâdeni sada Dursun olur mu hilkate bir fahr olan zekâ?

Sözler ki çağlayıp güldüren bir pınar gibi. Hisler ki şahlanıp atılan dalgalar gibi.

Âtiye, hâlâ, geçmişe her anda bir temas,

"Hattâ müdafa yoktur, sathı müdafa vardır ve bu sathı bütün vatanın yüzüdür."

Ondan sonrasını biliyoruz. Sakarya'ya kadar gelen ve hattâ Ankara'ya yaklaşan düşman bu formül karşısında ve bu geniş vatan sathı üzerinde dağılıp gittiğini ve daha da gideceğini anladı. Geri çekildi. Türk ordusu müdafaadan taarruza geçmişti. Ümit edilmeyen, imkân görülmiyen zafer yüz göstermiye başlanmıştı.

Anadolu'da düşmanlarla yapılan hiç bir muharebede bîlâncı bizim lehimize olmamıştır.

Bizzat yunan ordusunun imhasiyle neticelenen "Başkumandanlık", muharebesinde bile insanca en az 20.000, silâhça bundan da fazla noksanımız vardı. Cephane, yiyecek, elbise, hülâsa maddi hiç bir cihette üstün değildik. En büyük üstünlüğümüz bizde tam bir "Başkumandan" bulunması ve yunanlıların bundan mahrum olması idi.

Yoklukta zafer kazanma bahsinde yirminci ve hattâ on dokuzuncu asrın başkumandanlarından hiç birini Atatürk'le mukayese edemeyiz. Foş, büyük üstünlüğe zaferlerini kazandı; Hindenburg zaferini ordusunun kalite ve silâh üstünlüğüne borçlu idi. Böylece tâ Napolyon'a kadar çıkabiliriz. Bu bir asırdan fazla zaman zarfında yalnız kendi azmine, ve dehasına dayanarak büyük zafer kazanan biricik başbuğ "Atamız", dır.

Dumlupınar'da düşmanından daha az bir kuvvete onu çevirip imha eden "Başkumandan" strateji üstatlarının klasik şaheserler diye tavsif ettiği muharebelerden tam bir aynı vücuda getirmişti: büyük bir cesaretle ordusunun büyük kısmını düşman yanında topladı, azimle düşman müdafa hattının yanına saldırarak yardı, durmadan, korkmadan düşman gerisine düşüp, geriye giden yolları kesti, büyük kısmını esir etti, esir olmaları da dağıttı. Artık "düşman vatanın harim ismetinde", boğulmuş ve Atatürk'ün karşısında şimdi yalnız nereye kaçacağını şaşırmış bir yığın kalmıştı.

Büyük Başkumandanın filî askerlik hayatı böylece ölçüsüz bir zafer ve askerlik sanatı bakımından tam mânasile bir "şaheser", ile biter. Bundan sonra millet için daha başka yollarla, daha başka sahalarda harikalar meydana getirmek üzere filen orduların başından ayrıldı.

Artık, Onun önderliği altında milli birliğini bulmuş, milli idealine doğru yönelmiş bir millet vardı. Geçen inkişap yıllarımızı birer birer hatırlıyacak olursak "yurtta ve cihanda sulh", u ülkü edinen bu milletin toplu bir ordu gibi medeniyet ve umran savaşına girdiğini görürüz.

Bu ordu-millet, gene o yaradılıştan başkumandan olan Büyük Şefinin kumandası altındaydı. Her zaman toplu ve her zaman ona bağlı çalışarak bütün dünyanın hayreti önünde bu harikaları yaratmıştır.

Dün, Büyük Ata, Büyük Şef ve Büyük Başkumandanın fani varlığını ebediyet âlemine intikalini bildiren acı haberi alan ve alınca bir tek göz gibi ağlayıp bir tek kalp gibi çarpan türk milleti, her zaman Onun ordusu, O, her zaman türkün Başkumandanıdır.

Şimdiye kadar "gazi", silâh arkadaşlarının başında kumanda eden Onun maddî varlığı gibi bundan sonra "gehit", çocuklarının yanında yaşayacak manevî varlığı da türk denilen ordumilletin başında ve önündedir.

Ebedî Başkumandanımız aziz hâturası önünde eğilelim.

Şevki YAZMAN

Şevki YAZMAN

Şevki YAZMAN

Şevki YAZMAN

Şevki YAZMAN

TAVAF

Bin türlü ihtisas ile bin türlü ihtiras.

Milyonla halkı cezb ile mihrak olan zekâ, İfratı, hadsi, vecdi, tezadiyle bir dehâ.

Bir meşaleydi neşesi her bezme nur olur, Bir harikaydı benliği bir mülkü doldurur.

Cismiyle pek güzeldi ve ruhiyle devdi O, Bir yıldırımdı, bir mütakâsif alevdi O.

Eyyah O varlığın bize kalmış fesanesi Yastıkta bir ırk yele, arslan nişanesi.

Karşımda servilik ve gurubun vuran alı Göklerde şimdi Çankaya'nın şanlı kartalı...

Ey nam alan, zafer yaratan, inkişap açan, Ey yol veren hükümleri tarihe bir zaman,

Ey eski kahrmanları geçmiş asırların! Gaziye ihtiram ile kalkın ve toplanın,

Saf bağlayıp selâma durun hep! Odur gelen Türk ırkının muhabbeti üstünde yükselen.

Ölmez evet gönüllerde heykel kuran Atam. Lâkin nedir içimdeki payansız inhidam?..

İbrahim Alâettin GÖVSA

BARIŞÇI ŞEF

Hariciyede dürist ve açık olan siyasetimiz, bilhassa, sulh fikrine müstenittir. Beynelmilel her hangi bir meselemizi sulh vasıtalarıyla halletmeyi aramak bizim menfaat ve zihniyetimize uyan bir yoldur. Bu yol haricinde bir teklif karşısında kalmamak içindir ki, emniyet prensibine ve onun vasıtalarına çok ehemmiyet veriyoruz. Beynelmilel sulh havasının mahfuziyeti için, Türkiye Cumhuriyeti, iktidarı dahilinde, her hangi bir hizmetten geri kalmıyacaktır.

929, İkinci teşrin "Kamutay" açıs nutuklarından

Harici siyasetimizde, sulh ve iyi münasebet gayesi, samimiyetle takip olunmaktadır. Beynelmilel münasebetlerde dostluklara ve fakar olan ve hiç bir milletin aleyhinde bulunmayan açık ve salim meslek ve zihniyetimiz gittikçe daha iyi anlaşılmaktadır.

930, İkinci teşrin "Kamutay" açıs nutuklarından

Türkiye'nin emniyetini gaye tutan, hiç bir milletin aleyhinde olmayan bir sulh istikameti, bizim daima düsturumuz olmaktadır. Türkiye coğrafi vaziyeti itibariyle Balkanlarda sulhun muhafaza ve takviyesinde bilhassa âlâkadardır.

931, İkinci teşrin "Kamutay" açıs nutuklarından

Bizim kanaatimizce beynelmilel siyasi emniyetin inkişafı için ilk ve en mühim şart, milletlerin hiç olmazsa sulhu muhafaza fikrinde, samimi olarak birleşmesidir.

932, İkinci teşrin "Kamutay" açıs nutuklarından

Balkanlarda ve Orta Avrupadaki

Kültürcü Şef

Türk harfleri memleketin umumi hayatına tamamen tatbik olunmuştur. İlk müşkülât milletin mefkûre kuvveti ve medeniyete olan muhabbeti sayesinde kolaylıkla yenilmiştir.

929, İkinci teşrin "Kamutay" açıs nutuklarından

Milli kültürün her çığırdan açılarak yükselmesini türk cumhuriyetinin temel direği olarak temin edeceğiz.

Türk dilinin, kendi benliğine, aslndaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün deolet teşkilâtımızın dikkatli, âlâkalı olmasını isteriz.

Milletimiz her güçlük ve zorluk karşısında, durmadan ilerlemekte ve yükselmektedir.

932, İkinci teşrin "Kamutay" açıs nutuklarından

Üniversite tesisine verdiğimiz ehemmiyeti beyan etmek isterim. Yarım tedbirlerin kısır olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi maarifte ve kurulan üniversitede de radikal tedbirlerle yürümeğe kararlıyız.

933, İkinci teşrin "Kamutay" açıs nutuklarından

Kültür faaliyetimizi yeni ve modern esaslara göre teşkilâtlandırmaya durmadan devam ediyoruz. Türk Tarih ve dil çalışmaları, büyük inanla beklenen ışıktı verimlerini şimdi den göstermektedir.

Milli musikimizi modern teknik içinde yükseltme çalışmalarına bu yıl daha çok ehem verilecektir. Milli kültür için pek lüzumlu olduğu gibi, enternasyonal âlâkalar bakımından da yüksek değeri belli olan radyo işine ehemmiyet vermek, pek yerinde olur.

935, İkinci teşrin "Kamutay" açıs nutuklarından

Bir milletin kültür seviyesi, üç sahada devlet fikir ve ekonomisi sahalarındaki faaliyet ve başarıları neticelerinin hasılatı ile ölçülür.

Türk Tarih ve Dil kurumlarının, türk milli varlığını aydınlatan, çok kıymetli ve önemli birer ilim kurumu mahiyetini aldığını görmek, hepimizi sevindirici bir hâdisedir.

İşaret ettiğim umdeleri, türk gençliğinin dimağında ve türk milletinin şuurunda daima canlı bir halde tutmak, üniversitemize ve yüksek okullarımıza düşen başlıca vazifedir.

937, İkinci teşrin "Kamutay" açıs nutuklarından

İnsanlığın yas günü

Bir güneş battı ve bir daha o yüzünü göremeyeceğiz. Deniz ka engin ve ateş gibi yakıcı ve critici kıvılcımlı göz dün sabah son defa rak kapandı.

Atatürk öldü; bugün insanlığın yas günüdür.

Bir fani ebediyet oldu. Bütün a met ve vakariyle, gurur ve ihtisamı, bir güneş battı ve ufukların arkasını et ve kemik begeriyetinin gayyası aktı.

Ölüm harp meydanlarında, şanel parçaları halinde, celik zirhla bürünerek onun etrafında yollarla laşmış, fakat yanına yaklaşamamış. On sekiz milyon onun mukaddes vucuduna sevgiden ve inandan örülü hâle çevirmiş, bir zirh germişti. Fakat beşerin mukavemet edemediği o meşum kuvet, nihayet, en büyük adamı kucaklamıştı.

Bir fani ebedileşti. Kıyametin m çin hâlâ kopmadığına, kâinatın nası hâlâ yok olmadığının şaşıyoruz.

Bir tek tesellimiz var: Büyük adamın büyük eserini yaşatmak... Eser Onun malıydı; türk gençliğine tevdi ederek gözlerini kapadı. Vedanın küt siyeti on sekiz milyon Atatürk sevgisiyle teminat altına almıştı. Cümhuriyet Türkiye'si ölmeyecektir. Acı nın yakıcı ve kavurucu şiddetini vatan sevgisinde, cümhuriyet hizmetinde dindirmeye çalışacağız.

Yas büyüktür. Dün sabahtanberi türk milleti, mukavemet edilemeyen zalim kuvvete karşı en derin kin ve hincını duyuyor ve mağlûbiyetin ısrarlarıyla... ağlıyor.

Vatanın yapıcısı, kurucusu ve koruyucusu oydu. Muhafazası bizim vazifemizdir. Onun ebedileşen adı bayrağımız ve gücümüzdür. Yılmamağı da bize gene o öğretmişti.

Ne söylesek az, ne kadar dövünsek âciziz. Teessürü ifade için söz bulamıyor, ıstırabımızı tahfif için çare bilemiyoruz.

Önümüzde uzun, asırların maverasından gelen ve ebediyete doğru giden uzun ve aydın bir yol var. Bu yolu dün sabah ölen Büyük Adam çizmişti. On sekiz milyon on sekiz yıldanberi Onun arkasında bu yolda yürüyordu. Dün sabah Atatürk milletini o yolun üstünde, yalnız başlarına bırakmış buluyor. Fakat hedefi o kadar ileri ne jiri aşılarmıştı.

Bir milli birlik, Atatürk'ün adını taşıyan bayrağın arkasında inanla hedefe doğru gidiyor. Mukaddes ruh, huzur içinde olsun.

Ankara da onun eseri idi; ve dün hükümet merkezine göken kesif yasta eserini müessire olan bağlılığı görüldü, okunuyordu. Bu öyle bir samimiyettir ki kelimenin kalbına döktüğü zaman bütün mâna ve ehemiyeti sönüyor.

Atatürk bir gün şunu söylemişti:

" Bu samimiyet kütlesi karşısında ifade meram edilemek çok güçtür. Samimiyet kabili ifade değildir. O, gözlerden, nasıyelerden anlaşılabilir. Size nasıyemi, gözlerimi tevcih ediyorum. Bakınız, görünüz, oradan anlayacaksınız ki kalbim çok şiddetli bir muhabbetle darenan etmektedir."

Büyük Adam bile, millette duyduğu muhabbetin ifadesini gözlerine ve nasıyesine bırakmıştı. Onun büyük adının yanında yok olan bin faaliyet nasıl konuşabilir, ve duyduklarımızı nasıl ifade edebiliriz. Büyük bir milletin yaşlı gözleri bunu ancak anlatabilir.

İçimiz yanıyor.

Kemal Zeki Gencosman

Acı bir kayıp

Çankaya gazetesi ve matbaası sahibi B. Namık Edip Anbarcıoğlu ile gazetemiz arşiv memuru Bn. Nevzat Anbarcıoğlunun babaları, devlet demiryolları idaresi mütakait memurlarından Bay Mehmet Niyazi Anbarcıoğlu'nun bir müddettenberi tedavi edilmekte oldu. Şu Ankara Nümune hastanesinde dün sabah hayata gözlerini yumduğunu teessürle haber aldık.

Merhum, muhtelif mal memurluklarında bulunmuş dürist ve değerli bir memur, iyi bir insan ve müfrik bir aile reisi idi. Ölümü kendisini tanıyanlar arasında hakikî bir teessür uyandırmıştı.

Arkadaşlarımızın acılarını paylaşır, ailelerine ve kendilerine baş sağrı dileriz.

Merhumun cenazesi bugün öğle namazından sonra Hacıbayram camiinde kılınacak ve Cebeci'deki aile mezarlığına defnedilecektir.

Büyük Ata'ya

Koca bir güneşin akşam olmadan,
Dağların ardında sönüşü gibi,
Milletle can veren, vatan yaratan
Tanrının göklere dönüşü gibi,

Ölümün içimde bir yara, Atam.
Derdimi kimlere döküp anlatam !

Vatanın bağları güz rengi aldı;
Dün sabah tan yeri bayraktan aldı;
Ne yıldız, ne güneş görmeyen gözüm,
Odamda resmine takılı kaldı.

Sana can verip de ben ölsem Atam.
Derdimi kimlere döküp anlatam !

Güneşsiz parlamaz gökte yıldızlar,
Akşamım karanlık, gündüzüm zindan;
Siyah çatki bağlar analar, kızlar;
Mateme bürünür koskoca vatan.

Onu sen yaratmış, kurmuşsun Atam,
Derdimi kimlere döküp anlatam !

Ölüm bu vatani koydu Atasız,
Hepimiz öksüzüz, günümüz gece;
İsmi andıkça ağlayacağız,
Düimizde adın ilk ve son hece

Kör olsun sana yaş dökmiyen Atam.
Derdimi kimlere döküp anlatam !

Bağışla, yanıldım, hayır ölmedin;
Göklere değilsin, gönüllerdesin;
"Soyumun kalbine göçeyim," dedin.
Gönülden gelecek her zaman sesin.

Her zaman ırkıma büyük Baş Atam,
Tanrılaş gönlümde, tanrılaş Atam.

N. ARTAM

İKTİSATÇI ŞEF

"Memleketin fikri ve iktisadi inkişafı yüksek terakki sahası olmasına çalışmak idealimizdir."

929, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

"Çetin imtihanlara muvaffakiyetle mukabele eden milli paranın kudretini ve milletin beynelmül buhrana karşı yüksek varlığının esaslarını masûn bulundurmamak başlıca gayemizdir. Bu uğurda milletimizin has olan azim ve fedakârlığı, icabederse en yüksek derecelerde tecelli ettirmek kati kararımızdır."

930, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

Biz, iktisadi genişliğin temelini de ancak her milletin refahla yaşamaya ve ilerlemeye hakkı olduğuna teslim eden bir zihniyetle, bütün milletlerin birlikte çalışmaları yolunun bulunmasında görüyoruz.

932, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

Milli ihtiyaç ve menfaatlerimizin mübrem kıldığı sanayi şubelerinin biran önce tahakkuk ettirilmesi ne hassasiyetle çalışıyoruz.

932, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

Memleketin mübrem sanayinin kurulması bitmedikçe, her nokta nazardan yürek istirahatı duyma imkân yoktur. Bu sebeple memleketin sanai tehzizatını tamamlamak için bütün gayret ve dikkatinizi celbetmeği yerinde buluyorum.

933, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

Endüstri programımız normal gidişindedir. Bununla beraber yurdun endüstrileşmesine daha çok hız verilmesi ve, yakın bir çağda, yeni bir ikinci programa başlan-

Sağlık veren Şel

Her nevi sıhhi mücadeleyi mümkün olan derecede seri ve geniş bir surette takip etmek, başlıca hedeflerden olmaya layıktır.

929, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

Kendine inkişafın ve inkişafı için çeşitli ve hayati vazifeler verdiği türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı her zaman üzerinde dikkatle durulacak milli bir meselemizdir.

937, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

ması, lüzumuna dikkatinizi uyardırmak isterim.

935, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

Vergi indirmelerini hazinenin karşılayabilmesi, ülke ekonomisi kudretinin yüksekliğine değerli bir vesikadır. Ekonomik teşkilât, teknik temeller üzerinde yerleşerek yükseldikçe yurdun verimi çok daha ziyade olacaktır. Ancak bütün özennimizi vererek vatanın teşkilâtlanması hızını artırmak gerektir.

935, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

Ekonomik bünyemizdeki inkişaf, deniz nakliye vasıtaları ihtiyaçlarını her gün artırmaktadır.

Dış ticaret politikamızın hususiyeti şudur: İç ve dış vaziyet icaplarını daima karşılamak suretiyle seyirlerine intibak etmek.

İç ticarete gelince: Bunda en önde gördüğümüz esas, teşkilâtlandırma ve muayyen tipler üzerinde işleme ve rasyonel çalışmaktır.

Endüstrileşmek, en büyük milli davamızın arasında yer almaktadır.

Türkiye'de devlet madenciliği, milli kalkınma hareketiyle yakından alakalı mühim mevzulardan biridir.

Liman işlerinde modern ve plânlı çalışmaya ve tarifelerdeki tencizâtın uyandırıldığı memnuniyetin verimli neticeleri, ticarete dikkati celbetmiştir. Bu yolda devam edilmesinde isabet olacaktır.

İnhisarlar mevzuunda itina edilmesi icabeden esas, bu kurumların mali monopol, ticari teşekkül ve milli valörizasyon kurumu karakterlerinin dikkatle telifidir.

937, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

En güzel coğrafi vaziyette ve üç tarafı denizle çevrili olan Türkiye; endüstri, ticaret ve spor ile en ileri denizci millet yetiştirmek kabiliyetindedir. Bu kabiliyetten istifadeyi bilmeliyiz. Denizciliği türkün büyük milli ülküsü olarak düşünelim ve onu az zamanda başarmalıyız.

Her çeşit spor faaliyetlerini, türk gençliğinin milli terbiyesinin ana unsurlarından saymak lazımdır.

937, İkinci teşrin "Kamutay'ı acıs nutuklarından"

Bütün yurt gibi Bütün Ankara çocuğu, genci ve ihtiyarı ile hüngür hüngür ağlıyor

Eğer bir insanın bütün ömründe döküleceği göz yaşları, bir tek saniye için hayat yerini tutabilse, Atatürk daha asırlarca yaşardı.

İnsanlar için acı; yaşa, seviyeye, telâkkiye göre değişir derler. Hayatta bir istisna olan Atatürk ölümüyle de bir tabiat kanununu yıktı: Tarih, bütün bir milletin kendi bağrından yarattığı bir evladı için millet ölçüsünde yanmasına Onun ölümüyle misal verecektir. Bu, bir şükran mukabelesidir; O da kendi bağrından bir vatan yaratarak tarihin bir başka istisnasını yapmıştır.

Atatürk'ün ölümünü anlamak için bu kara haberi cümle halinde duymıya lüzum yoktu: bir insan yüzü, ancak babasını kaybettiği zaman bu kadar acı çekebilir. Herkes birbirinin yüzünde bu baba yokluğunun acısını okuyordu. Göz yaşları, hayatın bin bir teessür sebebiyle kaynaklarından boşanır ve insan yüzünde aynı hazin izleri bırakıp akarlar. Fakat Atatürk acısı hiç öyle değil. Kalpler, elem duyma hislerinin son haddiyle burkulmaktadır. Öksüz kalan ne bir fert, ne bir aile, koskoca bir millet... Bu topraklar üzerinde ne varsa hepsi Onun eseridir.

Saat on. Atatürk elli beş dakikadanberi tarihin malıdır. Millet ölçüsündeki sevgiler müsterek bir his halinde gönülleri birbirine bağlıyor. İlk kara haberler, Kamutay'a, devlet dairelerine, Parti'ye gelmişti. Fakat millet, Ata'nın ölümünü, teneffüs ettiği havanın ağırlığından anlamış gibidir. Herkes birbirine neden ağladığını sormuyor. Kim kime başsağı dilesin? Yediden yetmişe kadar, gören, duyan, alayan, benliğinde minnet, vefa, şükran hissi taşıyan, insan adını alabilecek olan bütün dünya ıstırap içindedir. Hiç kimse göz yaşları dökeni teselli etmeyi düşünmüyor bile. Çünkü o da karşısındaki kadar teselliye muhtaçtır.

Hastalığının seyri hakkında tebliğler bulunan Ulus nüshaları, sabah erkenden kapışılmıştır. Gözler yarı endişe, yarı ümitle ilk sayfadaki büyük puntolu harflere takılıyor: "Umumi ahval vehamete doğru seyir ediyör." İnsan kalbi ümidi hiç kaybetmek istemez:

"Geçen krizi nasıl atlattıysa bu sefer de kurtulacak..."

Ve biraz bir şeyler öğrenmek ihtimali olan her tanıdığına rast geldikçe heyecanla soruyor:

"Ata'dan iyi bir haber var mı?"

Yalnız bir "haber var mı," demek kimsenin aklından geçmemektedir: millet, Atatürk için iyi bir haber almak istemektedir.

Bütün ıstırapına rağmen vefa ve itidalini kaybetmeyen halkın gözü, devlet dairelerinde, bankalarda, milli müesseselerde yarıya kadar keşilmiş olan bayraklara takılıp kalmaktadır. Artık kara haber, kulaktan kulağa değil, gözden göze her tarafa yayılıyor.

Meşum hastalığın ömrü iyici olan malûm vasıflarına rağmen bir millete varlık vermiş olan Büyük Yarator'un kendine hâs olan bir fevkalâdelikle zinde ve hayat dolu milletin başında Onu daha mesut ve müreffeh devirlere ulaştıracağı ümidini kesmiş olan bir tek türk vatandaşları yok ki. Herkes, beklenmiyen, inanılmıyan bir ölümün acısını çekiyor...

Şu manzara görünenler kalplerini yırtmıştır: belki henüz daha hiç ölüm gözyaşı dökmemiş olan küçük çağdaki ilk mektep yavruları; mektepte, sokakta, evde körpe vücutlarını sarsarak ve göz yaşları yerine kan akıtır gibi acı duyarak ağlıyorlardı.

Dün bu yavrular, bir ibadet vazifesini yerine getirir gibi, Atatürk heykellerinin önünden geçtiler. Senelerin ıstırapına henüz alıştıramamış olduğu bu altın yaş devrindeki türk çocuklarının tertemiz göz yaşları, Atamızın aziz ruhunu kim bilir ne kadar mütehasis etmiştir.

Yüksek mekteplerde ve liselerde ıstırap hudutsuzdu. Bayırlan talebeler arasında mektepte tedavi edilemiyorek hastaneyeye kaldırılmış olanlar vardır. Sokaklardan geçenler, bilhassa kız mekteplerinde sıfırlardaki ağlama ların seslerini duydular.

Kamutay'da :

Dün Kamutay büyük matemini mihrakı gibiydi: Kamutay'ın çalışma devresine girmiş olması dolayısıyla büyük ekseriyeti şehrimizde bulunmakta olan mebuslar acı haber üzerine Meclis binasında toplanmışlardı. Vekillerimizden bazıları da Meclis'e gelmişlerdi.

Hayatın bir çok mihnetlerini, acılarını, sert ve çetin taraflarını görmüş olan mebuslarımız, milletin eşsiz ve

tek Şefinin ölümü karşısında vekili oldukları milletin acısına terceman oldular. Koridorlar ve encümen odaları akşama kadar dolu idi. Aralarında Atatürk'le silâh arkadaşlığı, inkılâp arkadaşlığı yapmış ve Onun izi üzerinde yürümüş olanlar bulunan memleketin bu güzide evlatları, derin bir teessür içinde, Ona ait hatıralarını anlatıyorlar, ilk defa Onu nasıl gördüklerini, nasıl hayran kaldıklarını, yaptıkları büyük işleri, eşsiz olan vatanperverliğini, azmini, vefasını, fazilet ve yüksek ruhunun tecellilerine ait hâdiseleri sıralıyorlardı. Kamutay da pazartesi günü celsesinde bir hafta sonra toplanmaya karar vermiş olduğu için mebuslarımızdan bazıları şehrimizden ayrılmışlardı. Meclis riyasetinin toplantıya daveti üzerine mebuslarımız Ankara'ya dönmüşlerdi. Kamutay bugün sat on bir de toplanarak Cümhur reisi seçimi yapacaktır.

Her tarafta matem :

Şehirde halk teessür ve acıdan itiyatlarını kaybetmiş bir haldeydi. Sinema idaresi, şehrimizdeki üç sinemayı da kapamıştır. Kahvelerde müzik yoktur. Halk, Şef'in fotoğraflarının bulunduğu dükkanların önünde toplanmıştır.

lanmıştır. Atatürk'ün, yeni Türkiye'nin kalbi olarak örmüş olduğu başşehir; milletin kalbine işlemiş ve varlığında yara açmış büyük bir matemnin sessizliği içindedir.

Acı haber, İstanbul'da ve Ankara'da bulunan yabancı basın ve ajans müessisleri tarafından bütün dünyaya verilmiştir. Radyolar dün öğle ve gece emisyonlarında bu telgraf haberlerini okumuşlardır. Şehrimizde ve vilâyetlerde bütün resmi daireler, elçilikler, konsolosluklar, parti evleri ve halkevleri bayraklarını yarıya indirmişlerdir.

Gözümüz yaşlı ve gönlümüz kırık, büyük milletin acılarını paylaşıyoruz.

Anakra Radyosunda

Ankara radyosu büyük matemimiz üzerine her günkü neşriyatını kesmiştir. Dün yalnız tebliğler okunmakla iktifa edilmiş, akşam da saat 6.30 dan 9 a kadar büyük matem en büyük tesellisi olarak Atatürk'ün vécizeleri, gençliğe hitabı tekrarlanmış, hayatını anlatan ansiklopedinin bir kısmı ile Atatürk hakkında bugünkü nüshamızda verdiğimiz iki yazı okunmuştur. Yarın da aynı şekilde neşriyat yapılacaktır.

İstanbul'daki büyük yas

İstanbul, 10 (Telefonla) — İstanbullular sabah ilk saatlerinden beri Büyük Ata için göz yaşları döküyorlar. Kadın erkek, çocuk yaşı, yerli yabancı herkes ağlıyor. Teselli edilemez haberi ilk olarak saat 9 u 10 geçe Dolmabahçe sarayının önünden geçenler ve sarayın üzerinde dalgalanan Riyaset-i Cümhur forsunun yarıya indirildiğini görülenler öğrendiler. Sonra bu bir gözyaşı seli, bir heyecan dalgası halinde bütün şehre yayıldı.

İlk, orta mekteplerde, liselerde, üniversitede talebinin tedris heyetleri gösterdikleri teessür ve hassasiyet dünyada hiç bir devirde ve hiç bir yerde görülmemiş derecededir. İlk ve orta mekteplerde ve liselerde çocuklar yarından fazlası teessürlerinden bayılmışlar ve mekteplerin çoğu talebe ve hocalarının göz yaşları arasında derslerini öyleyin tâtıl etmek mecburiyetinde kalmışlardır.

Teessür bilhassa üniversitede derin olmuştur. Üniversiteler Atatürk'ün ölüm haberini saat 11 de almışlar ve rektörleri, dekanları, profesörleriyle beraber büyük Atalarına

ağlamak için konferans sa'asında toplanmışlardır. Salonda toplanan 6000 güzide genç Atatürk'ün büyük resmi önünde önce büyük Ataların hatırasını andılar. Bir dakika sustular. Ona ebediyen bağlı kalacaklarını vâdetteler. Sonra Rektör Cemil Bilsel ağlayarak kürsüye çıktı.

— Arkadaşlar, dedi, kendisine bağlı olduğumuz Atatürk bugün dokuzu beş gece hayata gözlerini kapadı. Bir seneden beri ıstırap çekiyordu. Ve sanki milletini her gün biraz daha kendi acısına alıştırmıyordu. Bugün büyük Türk ülkesinin bu derin acıyı duymıyan ve bu derin ve yerinde teessüre iştirak etmiyen kimse yoktur. Bu konferans salonunda yüzlerce, binlerce toplantı oldu; fakat bugünkü kadar hazin olmadı. Ben de sizinle beraber ağlıyorum. Eğer onu kurtarmak için bir gün daha fazla yaşatmak için, kabil olsaydı hepimizin ömürlerinden yarısını ona verebilirdik. Bu ıstırapı en fazla duyan Atatürk'ün Cümhuriyeti kendisine emanet ettiği türk gençliği olmuştur."

Rektörün bu beyanatından sonra gençlere Vali Muhittin Üstündağ'ın gönderdiği telgraf okundu. Üstündağ bu telgrafında üniversitelerin ve meclletin büyük matemini tâziye ediyor ve Atatürk'ün en fazla sevdiği gençliğe onun cenaze merasiminde en mutena yeri vereceğini vâdediyordu. Gençler konferans salonundan gözleri yaşlı ayrıldılar.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin resmi tebliği

(Başı 1. inci sayfa)

ret ve kuvetiyle Türk milleti sarsılmaz bir varlık olarak toplanacak ve yükselmesinde devam edecektir.

Bugün ayrılığına ağladığımız Büyük Şefimiz Atatürk, her vakit türk milletine güven-di, eserlerini bu güvenle yaptı, idamesi esbabını da istikmal ederek güvenle büyük milleti-mize bıraktı. Ebedi Türk milleti onun eserlerini ebediyetle yaşatacaktır.

Türk gençliği onun kıymetli vcdası olan Türkiye Cumhuriyetini daima koruyacak ve onun izinde yürüyecektir.

Kemal Atatürk, Türk'ün tarihinde ve gönlünde daima yaşayacaktır.

10-11-1938

İstanbul gazetelerinde

Akşam gazeteleri ve ikinci tabı yapan "Cümhuriyet", resmi tebliği kalın siyah çerçeve içine alınmış birinci sayfalarında neşrettirler. Bu sayfalar onları yazan, hazırlayan, basanların birer çıkartığı idi. Akşam "Kemalizm türk milletinin kalbine ebediyen yayılacaktır," başlıklı yazısında ümitsizlerin rehberi, mucizelerin babası Atatürk'ün ölümünü "bütün beşeriyet de türkleri gibi karalar bağlasın. En büyük evlâdın vücudundan mahrum kalmakla insanlığın kıymeti bir dâhi baş azametinde sukut etmiş bulunuyor," diye anlattıktan sonra yazısını Atatürk'ün nutuklarından aldığı şu cümle ile bitiriyor

"Benim bu nâciz vücudum elbette toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet yaşayacaktır."

Son Posta'da Ercüment Talu kâinatın daha büyük ve daha geniş olan kalbine yurt ve millet sevgisinden başka hiç bir duyguya yer vermemiş dehşetli ruhiye hurafeleri erite erite yirmi beş yıl memleketi feyizlendirmiş olan Atatürk'ün yarattığı hür, müstakil yükselme ve ileride ve dışarıda sayılan ve hürmet edilen Türkiye binasının tamam olduğunu bilhassa işaret etmiş ve yazısını şöyle bitirmiştir:

Büyük acı

Avare bir çocuktum; etrafımda her şey penbe idi. Bir gün babamın rengi uçmuş, yorgun getirdiler. Altı gün başı ucundan ayrılmadım. Altıncı gün — kışın yaza döndüğü ilk ve aydınlık bir gündü — donar gibi, karanlıklara gömülür gibi, cibani simsiyah, güneşi söner, yıldızları düşer gibi gördüm. Babamın ölüm acısı — Allâhım, ne tükenmez acı idi o — birden yüreğime çöktü.

Sonra aylar ve yıllar geçti. Babamın adını da, sevgisini de çocuğuma verdim. Neğesi neşemdi. Dudağı bükülse ruhumu bir çelik pençe kavradı. Sesini hiç bir nağmeye değiştiremez, bakışlarını hep öyle saf, gölgersiz isterdim. Bir sabah onun yatağımda dalgın ve ateşli buldum. Akşam, çırpınıyordu. Onun mini vücudunu kemiren amansız hastalık, tam on beş gün, beynimi damla damla akıttı; saçkınlara döndüm. Her inleyiş içime gök gürültüsü hissiyle aksettirdi. Evlât acısı — o acıyı kimseler tatmasın! — gözlerimde, damarlarımda, kalbimde duyduğum zaman mevcudiyetimi yıkılıyor sandım. Ve onun kederini ayırmak imkânsız bir yük gibi hep taşıdım.

İnsan babasını ve çocuğunu niçin sever? O nadide duygunun sebebini kalbinize sorunuz.

Babamın ve oğlumun sevgisini hepimiz babamıza vermiştik. Her karşılaşta ona çocuğum babamı, babamın çocuğuna attığı nazarlarla baktım. Sesini o hislerle dinledim. Teneffüs ettiğim havada, içtiğim suda, bütün mevcudiyetimde onun hakkını teslim ede ede sevdim. Babam, yavrum, vatanım gibi duydum, bile bile sevdim. Onun sayesinde avare çocukluk günlerimin neşesini, ilk çocuğumu zevkle bağrıma bastığım günlerin sonsuz saadetini tekrar tanıdım.

Ve onun da tıpkı babam, ve tıpkı oğlum gibi, affetmiyen bir hastalığa hasta olduğumu öğrendiğim gün eski acılarım tazelandı, eski yaralarım değildi. Onun acısını da mı tadacak-tık?

Ah, Atatürk! Sen bize sevgilerin en kıymetlisini öğrettin. Vatan sevgisi nedir, millet sevgisi nedir, onu seninle bildik.

O sevgileri hatırlarla idame ettireceğiz; o sevgilerle birbirimize daha çok sokulacak, daha ziyade yaklaşıcağız. Biliyoruz ki senin dünyalara sığmayan büyük ruhun ancak bizi yolunda yürütür, sevginle sevgi görmekle müsterih olacaktır. Sen damla gözlerimizde, dudaklarımızda, kalplerimizde ve dimağlarımızda yaşayacaksınız. Gözlemler göreceksin, sözlemlerle söyleyecek, hislemlerle duyacak, fikirlemlerle düşüneceğiz. Ve her şeyden fazla sevmiş olduğun vatanı ve milletini duyularım ve düşüncelerimle yoğun olarak istemiş olduğun vatan ve millet halinde ebediyen yaşatmak için el ele verip çalışacağız. Atatürk! Sen, hepimizin vatanımızda yaşayacaksınız.—N. Baydar

Başvekilimiz geldi

(Başı 1. inci sayfa)

olan Başvekilimiz B. Celâl Bayar dün gece saat 23 ü beş gece şehrimize dönmüştür.

Başvekilimiz istasyonda Reisi Cümhur vekili ve Büyük Millet Meclisi Reisi B. Abdülhalik Renda ve bütün vekillerle, saygılarıyla, Vekâletler ileri gelenleri, parti ve hükümet erkânı tarafından karşılanmıştır.

Bu karşılama ve karşılama çok hazin olmuş ve Başvekil orada bulunanlara teşekkür ettikten sonra garın merasim salonuna geçmiştir. Bütün kor diplomatik de merasim elbiselerini lâbis oldukları halde Başvekil beklemekte idiler. Ecnebi devlet mümessilleri Başvekilimize başsağısı temennisinde bulunmuşlardır.

Büyük Millet Meclisi Reisi, Başvekil ve vekiller istasyondan ayrılarak doğru meclis binasına gitmişler ve saat 11.30 da Vekiller Heyeti toplantısı yapılmıştır. Toplantı saat bir kadar devam etmiştir.

"Yurdun hudutları müemmen, ordusu kavi, millet aynı idealin, aynı prensiplerin etrafında her zamankinden ziyade müteftiktir. O da bunu böyle istiyordu. Milletinin onun çizdiği yoldan hiç bir vakit ayrılmıyacağına emniyet getirmişti. Atatürk öldü; onun hatırasına ilelebet sadık kalmayı giar edinmiş ve buna and içmiş olan türk milleti sağ olsun!"

Haber "Çekmez kürenin sırtı bu tabutu cesimi," başlıklı yazısında türk milletinin büyük matemini mütevazı fakat derin olan şu cümle ile ifade ve teselli etmiştir

"Atatürk aramızdan bir madde olarak ayrılmıştır. Bir ruh olarak o daima bizimle beraber, aramızda, içimizde ve benliğimizdedir..."

Atatürk'ün hayatından notlar

Daima daha hür, daima daha refahlı, daima daha kuvetli Türkiye'yi yaratan Atatürk

Atatürk'ün gençliği

Atatürk, 1880 tarihinde Selânik'te doğmuştur. Babası, orada rüsumat memuru iken çekilip kereste ticareti yapan Ali Rıza efendi adında bir zattı, ve Atatürk bu zatın ikinci oğlu idi. Atatürk büyük kardeşi öldükten sonra dünyaya gelmişti. Atatürk'e babası Mustafa adını vermişti. Mustafa ile küçük kardeşi Bayan Makbule'yi yetiştirmişti Ali Rıza efendi ömrü vefa etmemiş, iki yetime anaları Zübeyde hanım bakmış ve büyüttür. Zübeyde hanım, ciddi, temkinli, kuvvetli karakter sahibi bir türk kadını idi. Kocasının vefatından sonra çocuklarını alarak Selânik'ten Lazaran'daki kardeşinin çiftliğine çekilmişti. Küçük Mustafa, Selânik'te, yeni usul üzere tedarik yapan Şemsi efendi mektebine verilerek üzere bir akraba yanına gönderilinceye kadar bu çiftlikte bir köy çocuğu hayatı geçirmiştir. Bu mektepte ilk tahsilini bitiren Mustafa oradaki mülkiye rüşdiyesine girmiş, fakat bir muallimin kendisine haksız yere bir değnek vurmasını haysiyetine yediremiyerek çıkmış ve doğrudan gidip askerî rüşdiyesine yazılmıştır. Bu mektepte sayı, gayreti, canlı zekasıyla derhal temayüz eden Mustafa'ya riyaziye muallimi yüzbaşı Mustafa Bey, kemaline delil olmak üzere "Kemal" ismini de verdiğinden Atatürk'ün adı, Mustafa Kemal oldu. Askerî rüşdiyesi talebesi Mustafa Kemal, bilhassa riyaziyede o derece ileri gitti ki muallimi bulunmadığı zamanlar arkadaşlarına ders vermeğe başladı.

Askerî rüşdiyeyi bitiren Mustafa Kemal Manastır askeri idadisine, ve oradan da harbiye mektebine gitti ve erkânı harbiye sınıflarına ayrıldı. Mustafa Kemal'in riyaziyeye, edebiyata ve hitabete çok istidadı vardı. Askerliğe gelince; o asker yaratılmıştı. Onda yalnız müstesna bir asker değil, müstesna bir insan vasıflarını gören arkadaşları kendisine hürmet gösterirler, ve o da daha genç yaşta memleket işleriyle alâkadar olur, Sultan Hâmit idaresini pervasızca tenkit ederdi. Arkadaşlarından hiç biri onun bu ihtilâlcî ruhunu aleyhinde kullanmamış-

Başkumandan Mareşal üniformasıyla

lar, fakat böyle yüksek ve tenkitçi zekaları gözden uzak tutmayan müstebit idare, Mustafa Kemal'i, 20 ilkin kanun 1904 tarihinde erkânı harbiye yüzbaşısı olarak mektepten çıkarttı gün tevkiif ettirip Yıldız sarayına getirtmiştir. Orada günlerce isticvap olunup aylarca mevkuf tutulduktan sonra Mustafa Kemal'i Şam'a sürmüştür.

İlk siyasî faaliyetleri

Şam'a gelen yüzbaşı Mustafa Kemal Suriye'nin her tarafını dolaşarak memleketin ne halde olduğunu, halkın çektiği ıstırapları yakından gördü. İstibdat idaresinin yıkılmasıyla memleketin kurtu-

labileceğine karar veren Mustafa Kemal, 1906 birinci teşrininde, Şam'da, bazı arkadaşlarıyla beraber "Vatan ve hürriyet cemiyeti"ni kurdu. Bu cemiyet gizli ve ihtilâlcî bir cemiyetti, ve böyle bir cemiyetin faaliyetleri Suriye'ye münhasır kalamazdı. Birden, Mısır ve Yunanistan yoluyla gizlice Selânik'e geçerek cemiyetin bir şubesini orada kurdu. Meşrutiyetin ilânında bu cemiyetin "İttihat ve terakki" ismiyle meydana çıkmış olduğunu biliriz.

Habersiz Yafa'dan Selânik'e gelmiş olan Mustafa Kemal'in ortadan kaybolmasında bir sebep olacağını düşünen Abdülhamit hükümeti onu hem Yafa'da, hem Selânik'te aratıyordu. O vakıtlar Selânik'te merkez kumandanı muavini olan Cemil bey'den (Eski dahiliye vekili Bay Cemil Uyyadın) vaziyeti öğrenen Mustafa Kemal Bey geldiği gibi yine habersizce Yafa'ya döndü. Kol ağası olan Mustafa Kemal Bey'i 1907 senesinde Selânik'te üçüncü ordu erkânı harbiyesinde görüyoruz; Manastır'a gideceği sırada bir nümune alayının teftişinde zekâ ve iktidarına ordu kumandanını hayran etmiş ve müşirlik karargâhında bu suretle kalmıştı.

Bir sene geçmemişti ki meşrutiyet ilân olundu. Fakat, yeni rejim onu tatmin etmiyordu. Onun istediği büyük ve radikal bir değişiklikti. Fakat, İttihat, ve Terakki'nin diğer reisleri onunla aynı fikirde değillerdi. Meselâ, o, ordunun politika ile alâkasını kesmesini istiyor - du. Hattâ, bu cemiyetin bir kongresinde bu hususta şiddetli münakaşalar yapmıştı. Ancak, kongreciler bu müteadaki doğruluğu teslim edecek tinnette adamlar olmadıkları için Mustafa Kemal politikayı bırakarak yalnız askerlikle ve askerî talim ve terbiyesi ile meşgul olmağı tercih etti.

Ordunun politika ile uğraşmaması lüzumunu ileri süren Mustafa Kemal'in haklı olduğunu 31 mart irtica hareketi anlattı. Ve bu irtica hareketi de Rumeli'de, onun erkânı harbiye reisliği ile teşekkül eden hareket ordusu tarafından izale olundu.

Hazerî orduda

Tenkil hareketi bitip vaziyet düzeldikten sonra Selânik'e dönen Mustafa Kemal Bey üçüncü ordu zabitan talimğâhı kumandan-

Başkumandan büyük taarruzun sabahında

İlgında ve bu ordunun erkânı harbiyesindeki çalışmalarıyla takdir ve hürmet kazanıyor, kendinden büyük rütbedeki zabıtların iştirâk ettikleri muhtelif manevralarda, harp oyunlarında, erkânı harbiye seyahatlerinde hareket müdürlüğü vazifesini hemen daima üzerine alıyordu. Mustafa Kemal'in iktidarına hased edenler mahza hevesini kırmış olmak için onu, kol ağası iken, alay kumandanlığına tayin ettirdiler. Kol ağası Mustafa Kemal Bey bu vazifede daha çok muvaffak oldu. Bu sefer üçüncü ordu müfettişliği, Onun orduyu isyana teşvik ettiği iddiasıyla Harbiye nezaretine raporlar yazdı, ve kendisini göz önünde bulundurmak isteyen nezaret Mustafa Kemal'i İstanbul'a, Erkânı harbiye umumiye dairesi'ne memur etti.

Trablusgarp'ta

İtalya'nın Trablusgarp'ta taarruzu, Mustafa Kemal Bey'i Mısır yoluyla Bingazi'ye sevketti. Trablus'a girer girmez ilk karşılaştığı büyücek kumanda mintakası Tobruk mevkiî idi. Orada arkadaş-

Atatürk'ün annesi Zübeyde hanım

Mustafa Kemal Harp Akademisinden mezun

Mustafa Kemal Büyük Millet Meclisi Reisi

Anafartalar grubu kumandanı Mustafa Kemal

lariyle birlikte bizzat italyan mevzi ve kuvvetini keşfedip Tobruk kuvvetlerini taarruza ikna etti. 9 ilkin kanun 1912 de yapılan Tobruk muharebesi oralarda ilk ciddi muharebe ve ilk muvaffakiyet oldu. Kol ağası Mustafa Kemal Bey binbaşılığa terfi etmiş olduğunu da burada öğrendi. Oradan Derne'ye geldi ve bir sene kadar buradaki kuvvetlerin kumandanlığında bulundu.

Balkan habinde

Binbaşı Mustafa Kemal Bey Trablusgarp'ta iken Balkan muharebesi de başlamıştı. Muharebenin başladığını öğrenen Mustafa Kemal, esasen yapacağı bir iş kalmıyan Trablusgarp'tan çıkıp Avrupa ve Romanya yolu ile İstanbul'a gelerek Akdeniz boğazı mürettep kuvvetleri hareket şubesi müdürü oldu. Müttefikler arasındaki muharebeden sonra Edirne ileri hareketi esnasında Bulayır kolordusu erkânı harbiye reisi sıratıyla bu kolordunun hareketini tanzim ve idare etti. Edirne'ye de ilk giren kıta, bu kolordunun suvari livası oldu.

Balkan harbini müteakip Sofya'ya atşamiliter olan Mustafa Kemal Bey, Cihan harbı başladıktan sonra, 1914 senesi birinci kanununa kadar bu vazifede kaldı ve o esnada kaymakam oldu.

Mustafa Kemal gibi bir adam, memleketi büyük bir harbe atılmışken — bu atılışın vakitsiz olduğunu bildiği ve harbin müttefikler için mağlubiyetle neticeleneceğini tahmin ettiği halde — bir sefarette atşamiliter olarak hâdiselere seyyirci kalmasına imkân var mı idi? Mustafa Kemal de başkumandan ve kilinden faal bir hizmet istedi. Başkumandanlık bu talebe ilk önce muvafakat cevabı vermedi. O günlerde dahi istikrap hissi böyle yüksek değerli bir askerî cephelerden uzak bırakılmasına sebep olabiliyordu!

Nihayet Sofya atşamiliterinin ısrarlarını dikkate almağa mecbur olan baş kumandanlık onu Tekirdağ'da teşkil edilecek bir fırkanın

kumandanlığına tayin etti.

Mustafa Kemal, mevcut olmiyan bu fırkayı bir ay içinde mükemmel ve mücehhez bir fırka haline getirdi. Cihan harbında haklı bir şöret kazanan on dokuzuncu fırka işte bu fırkadır. Bir müddet sonra, ona, bir takım kuvvetler daha verilerek Maydos'a naklolundu ve genç fırka kumandanı Arıburnu, Anafartalar ve Ece limanından mürekkep Maydos mintakası kumandanı tayin olundu. Fakat, bir müddet sonra buraya miralay rütbesinde bir başka kumandan gönderilerek Mustafa Kemal'in fırkası Bigalı köyüne alındı.

Çanakkale'de

İtilâf devletlerinin Gelibolu yarımadasına büyük kuvvetler çıkararak boğazı açmak ve Rusya'ya yardım etmek kararını verdikleri 1915 senesi nisan ayındayız. Mustafa Kemal Bigalı köyündedir. 25 nisan günü geliyor, ve ingilizler Arıburnu ihraç hareketini yapıyorlar. Vaziyeti tetkik etmiş ve tehlikenin azametini görmüş olan Mustafa Kemal Maydos kumandanlığından, kolordudan veya ordudan emir geleceğini bekliyor. Hiç bir emir gelmeyince kumandan bütün fırka kıtalarını hazırlatıyor. Ve suvari bölüğünü, malûmat almak maksadıyla, Kocaçimen istikametinde harekete geçiriyor.

Nihayet, beklediği emir geliyor:

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti temsil heyeti reisi Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Trablus'ta Derne harp cephesinde

Başkumandan cephe gerisinde bir istirahat esnasında

Başkumandan Sakarya harbinde muharebeyi idare ederken

Büyük Şef Trakya manevralarında

"Düşman Arıburnu'na çıkmıştır, fırkandır bir tabur gönderiniz!"

Fakat Mustafa Kemal, düşmanın Kabaktepe civarında ehemiyetli kuvvetlerle karaya çıkmağa teşebbüs ettiğini tahmin ediyor, ve ona böyle bir taburla karşı konulamıyacağını biliyordu. İnisiyatifini ele almak, icap edeni yapmak lâzımdı. Mustafa Kemal de birinci piyade alayı ile cebel bataryasını hazırlattıktan sonra elli altıncı alay kumandanının, başhekimini ve bir emir zabitanı yanına alıp Bigalı deresi boyunca alayı Kocaçimen tepesi istikametine yürütüyor. Bu tepe, yarım adanın en yüksek tepesidir, ve Mustafa Kemal — yol bulmak için gönderdiği tabur kumandanı ile batarya kumandanının geri gelmemeleri üzere — alayın önüne geçip bu tepeye doğru yürümektedir. Sarp ya - maçlardan inip çıkarak yorulan as-

Atatürk gençlik arasında

Düşman da yere yatıyor.

Denilebilir ki Çanakkale zaferi o anda kazanılmıştır.

6 - 7 ağustos 1915 günlerindemiz. Yüz bin kişilik Kışın ordusu, osmanlı ordusunu Anafartalar'dan çevirmek üzere karaya çıkmıştır. Cephe kazandı yeni rutbenin sahibi ve Anafartalar grubu kumandanı Miralay Mustafa Kemal 8 - 9 ağustos günleri Suvla limanı istikametine, Conkbayırı'nda ve Kocatepe'de yaptığı taarruzlarla mütearrız orduyu mağlup ederek Çanakkale'yi ve İstanbul'u bir daha kurtarıyor.

Conkbayırı muharebesinde bir mermi parçası Mustafa Kemal'in tam kalbi hizasında, çarparak saatini parçalamış ve bu saat büyük adamı kurtarmıştır.

Artık düşmanın Çanakkale'den bir bekleyeceği olamazdı; çekildi. İstanbul, düşman kumandanları, Çanakkale hareketlerini hazırlamış olan İngiltere bahriye nazırı Vins - tön Çörçil büyük türk kumandanı - nın hayranı idiler.

Diğer cephelerde

Mustafa Kemal'in yeri, artık, muhtelif cephelerin en tehlikeli idi: Onu Kafkas cephesine gönderdiler. Diyarbekir'de general oldu. Ve bu cephede bir rus ordusunu mağlup ederek Bitlis ve Muş'u geri aldı. Mustafa Kemal Paşa, Anafartalar zaferinden günü gününe bir sene sonra (7 - 8 ağustos 1916 da) bu zaferi de kazanmıştı. İkinci ordu kumandanlığı vekâletine tayin olunan genç general, 1917 de, Hicaz kuvei seferiyesi kumandanlığına naklolundu.

Şam'a gelen Mustafa Kemal Paşa, orada vaziyeti tetkik ettikten sonra dördüncü ordu kumandanı ile baş kumandan vekiline Hicaz'ın tahliyesiyle Suriye cephesinin takviyesini tavsiye etti. Bu suretle yeni vazifesinin hükmü kalmamış olduğundan ikinci ordu kumandanlığına asaleten tayin edilerek tekrar Kafkas cephesine döndü.

O günlerde Irak'ın istirdadı maksadiyle yıldırım orduları grubu teşkil olunarak meşhur alman generallerinden Falkenhayn'a verilmiş, Mustafa Kemal paşa, bu gruba dahil yedinci ordu kumandanlığına tayin edilmişti. Almanların, yıldırım ordusu vesilesiyle dahili işlerimize karışmalarını doğru bulmayan ve Irak seferini de yeni bir kanal seferi mahiyetinde gören Mustafa Kemal sadırazama, harbiye nazırına ve diğer makamlara bir çok lâyhalar verdiği halde kimseye söz dinlemediğini görünce protesto makamında istifa etti, ve yine ikinci ordu kumandanlığına getirildi ise de bunu da kabul etmiyerek İstanbul'a geldi.

O günlerde veliahd Almanya'ya gidiyordu. Mustafa Kemal Paşa da onunla beraber Berlin'e ve oradan muhtelif alman cephelerine giderek vaziyeti yakından tetkika imkân buldu. Mustafa Kemal'e göre Cihan harbinde merkezî Avrupa devletlerinin muzafer olmalarına imkân yoktu.

Mustafa Kemal memlekete döndükten sonra, Irak seferinden vazgeçilerek Suriye'ye nakledilmiş olan yıldırım orduları grubu kumandanlığından Falkenhayn çekilmiş, yerine fon Sanders gelmişti. Beşinci Sultan Mehmet ölmüş, Vahdetin padişah olmuştu. Vahdetin'in ısrarı üzerine yedinci ordu kumandanlığını kabul eden Mustafa Kemal Paşa cepheye ancak varmıştı ki osmanlı ordusu kendine kat kat faik kuvvetlerin taarruzuna uğradı. Bu felâketten yalnız Mustafa Kemal kumandasındaki yedinci ordu, kumandanının harikulâde mahareti ve şecaati sayesinde kurtularak Halep'e geldi ve Halep cenubunda ingiliz suvari fırkasını ve onu takviye eden kuvvetleri mağlup etmeğe de muvaffak oldu.

31 birinci teşrin 1918 de, Mustafa Kemal Paşa, yıldırım orduları grup kumandanı olarak Adana'dadır. Fakat, bir gün evvel, Mondros mütarekesi imzalanmıştır. Mustafa Kemal'in cephede görülecek bir işi kalmamıştır. Paşa, İstanbul'a geldi.

Mütarekede

Ne yapacağız?

Soruyor :

— Elimiz kolumuz bağlı, duracak mıyız?

Hakiki vatanperverlerin ümitleri yalnız ondadır. Ve onun ümidi de yalnız Anadolu'dadır. Kendisi Anadolu'ya girmek istiyor. Tertiple - rini alıyor. Babıâli de onu İstanbul'dan uzaklaştırmak istiyor.

Mustafa Kemal Paşa, yunanlıların İzmir'i işgal ettikleri 15 mayıs 1919 günü, İstanbul'dan Samsun'a hareket ediyor. İşte iki hareket: Türkiye'yi boğmağa savaşanlarla onu kurtarmaya azmetmiş olanın aynı günde işe başlamaları...

19 mayıs 1919 da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal Paşa'nın memleketi

Atatürk Trakya manevralarında piyadenin atışını kontrol ediyor

Atatürk Trakya manevralarında harekâtı takip ediyor

ne halde gördüğünü Nutk'un birinci sayfasında okuyabilirsiniz.

Ya İstiklâl, ya ölüm

Bu vaziyette, memleketi kurtarmak için üç yol tasavvur ediliyordu:

- İngiliz himayesini istemek.
- Amerika mandasını istemek,
- Mahallî hâlâs çarelerine başvurarak osmanlı devletinden ayrılmamak, yahut osmanlı devletinden ayrılarak kendilerini kurtarmak.

Mustafa Kemal Paşa'nın kararı bûsbütün başkadır:

"Bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da Hakimi - yeti Milliyeye müstenit, bilâ kaydû şart müstakil yeni bir Türk devleti tesis etmek!"

"Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak istiklâlî tamme malikiyetle temin olunabilir. Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun istiklâlden mahrum bir millet, beşeriyeti mütemeddi - ne muvacehesinde uşak olmak mevkiünden yüksek bir mu -

meleye kesbi liyakat edemez."

"Binaenaleyh, ya istiklâl, ya ölüm!"

"İşte hâlâs hakiki istiyenlerin parolası bu olacaktı."

"Bir an için bu kararın tabikatında ademi muvaffakiyete duçar olunacağını farzedelim! Ne olacaktı? Esaret!"

"Peki efendim. Diğer kararlara mutavaat halinde netice bunun aynı değil mi idi?"

Atatürk istiklâl mücadelesine başlıyor

Bu esasa dayanarak o hedefe varmak istiyen Mustafa Kemal Paşa, millî teşkilât kurmak kararıyla 10 temmuzda Erzurum ve Sivas kongrelerinin akdi için bütün Anadolu'ya bir tamim yaptı:

- 1 — Vatanın tamamıyeti, millî - tin istiklâlî tehlikededir.
- 2 — Merkezî hükümet üstüne aldığı mesuliyet icabını ifa edememektedir. Bu hal milletimizin hiçe sayılması neticesine varıyor.
- 3 — Milletlin istiklâlini gene milletlin azmi ve kararı kurtaracaktır.

Atatürk hava kuvvetlerimize bakıyor

4 — Vaziyete çare bulmak, milletin hak istiyen sesini cihana işittirmek için her türlü tesir ve murakabeden âzade bir millî heyetin vücudu elzemdir.

5 — Anadolu'nun her suretle emin yeri olan Sivas'ta millî bir kongrenin toplanması tekrarr etmiştir.

6 — Bunun için tekmil vilâyetlerin her livasından milletin itimadına mazhar üç murahhasın mümkün olan süratle yetişmek üzere hemen yola çıkarılması icap eder.

7 — Her ihtimale karşı keyfiyetin millî bir sır halinde tutulması ve murahhasların lüzum görülen mahallerden seyahatlerinin müte - nekkiren icrası lâzımdır.

8 — Şark vilâyetleri namına 10 temmuzda Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. Bu tarihe kadar diğer vilâyetler murahhasları da Sivas'a vasil olabilseler Erzurum kongresinin âzası da Sivas umumî iğtimasına dahil olmak üzere hareket eder.

Mustafa Kemal Paşa'nın bu davetine bütün memleket icabet ediyor, bu suretle artık İstanbul Anadolu'ya tâbi oluyor ve millet Mustafa Kemal'in etrafında toplanıyordu.

Bu tamimi Amasya'dan gönderen Mustafa Kemal Erzurum'a hareket etti, ve her yerde halkın büyük saygı ve bağlılık eserlerini görerek 3 temmuz 1919 da Erzurum'a geldi.

Mustafa Kemal'in böylece üzerine almakta olduğu vatan vazifesini üçüncü ordu müfettişi olarak yapması imkânsızdı. Esasen İstanbul da telaşa düşmüş "gel" diyor, padişah ise "tebdili hava al, Anadolu'da bir yerde otur, bir işe karışma" diye söze başladıkdan sonra, harbiye nezareti de padişah da "Gelmelisin!" emrini vermek istiyorlardı.

Mustafa Kemal ise "Gelmem!" cevabında ısrar ediyordu. Nihayet 8/9 temmuz gecesi sarayla açılan bir telgraf başı muhaberesinden sonra İstanbul onun resmî memuriyetine hitam verdi ve kendisi de aynı gece saat 22.30 da harbiye nezaretine ve 23 de padişaha memuriyetinden ve askerlikten istifa ettiğini bildirerek milletin başına geçti.

Erzurum kongresi reisi

Erzurum kongresi 23 temmuzda toplandı ve Mustafa Kemal'i reisliğe seçti. On dört gün devam eden kongrenin verdiği kararlar, reisinin fikirlerini şöyle telhis ediyordu:

1 — Millî hudut dahilinde vatan bir küldür. Onun muhtelif kısımları birbirinden ayrılmaz.

2 — Her türlü ecnebi işgali ve müdahalesine karşı ve osmanlı hükümetinin inhilâlî halinde millet müte - hidden müdafaa ve mukavemet edecektir.

Büyük kurtarıcı manevraları harita üzerinden takip ediyor

3 — Vatanın ve istiklâlin muhafaza ve teminine merkezi hükümet muktadir olamadığı takdirde mak-sadın temini için muvakkat bir hükümet teşekkül edecektir. Bu hükümet heyeti millî kongrece intihap olunacaktır. Kongre münakit değilse bu intihabı heyeti temsiliye yapacaktır.

4 — Kuvayı milliyeyi âmil ve millî iradeyi hâkim kılmak esastır.

5 — Hristiyan unsurlara siyasi hâkimiyetimiz ve içtimai muvazememizi ihlâl edici imtiyazlar verilemez.

6 — Manda ve himaye kabul olunamaz.

7 — Millî meclisin derhal içtimai ve hükümet icraatının meclisin murakabesine konulmasını temin için çalışılacaktır.

Erzurum kongresi bir temsil heyeti seçti. Heyetin başında Mustafa Kemal Paşa vardı. 4 eylül 1919 da Sivas kongresi açıldı.

Sivas kongresinin açılmasından evel ve toplandığı sırada akamete uğratılması için yapılan melânetlerin haddi ve hesabı yoktur. Harput valisi Ali Galip, İstanbul hükümetince, Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa'ya baskın yapılarak arkadaşlarıyla birlikte tutulup İstanbul'a gönderilmeğe memur edildi. Bunu haber alan Anadolu büyük bir asabiye gösterdi ve Ali Galip ancak kaçarak canını kurtarabildi. İstanbul hükümeti, hakiki vaziyetten hâlâ habersiz, millî iradeye karşı koymağa çaba -lıyordu. Anadolu İstanbul'la resmî ve hattâ hususî muhabereyi kesti. Ve İstanbul iki boğaz arasında kapanıp kaldı. Bunun neticesi de o zaman iş başında bulunan Damat Ferit kabinesinin çekilmesi oldu. Bunu istiyen, millet namına hareket etmekte olan Mustafa Kemal Paşa idi. O, intihabatın yapıp meclisi mebusanın toplanmasını istiyordu. Seçim yapıldı ve Mustafa Kemal Paşa Erzurum mebusu oldu. Fakat, İstanbul'da toplanan meclise ıstı -râk etmiyerek demiryolları üzerinde bir tarassut noktası gibi seçtiği Ankara'ya gelip burada kaldı.

Meclisi mebusan, damat Ferit'i tekrar kabine kurmağa memur et -

Büyük Şef cümhuriyet bayramında milleti selâmlıyor

mek istiyen sarayla işgal kuvvetleri arasındaki anlaşma üzerine basıldı, mebuslardan bir çoğu Malta'ya sürülerek dağıtıldıktan sonra İstanbul şehri de yabancılarca fil ve resmî surette işgal altına alındı. (16 mart 1920).

Türkiye Büyük Millet Meclisi reisi

Anadolu'nun İstanbul'dan bek -liyebileceği hiç bir şey kal -mamıştır. İstanbul hükümeti ve pa -

dışah yabancıların esiri ve zaten A-nadolu'nun düşmanı idi. Mustafa Kemal artık millî bir hükümet kurmanın zamanı gelmiş olduğunu ta-yin ederek Ankara'da bir Millet Meclisi toplamağa karar verdi. 1 -cap eden tebliğleri yaptı. Seçim kı-sa bir müddette bitip "Türkiye Bü-yük Millet meclisi" 23 nisan 1920 tarihinde Ankara'da açıldı.

İlk iş olarak meclis, riyasetine Mustafa Kemal Paşa'yı getirdi ve 2 mayıs kanunu ile de 11 kişilik oir "İcra Vekilleri Heyeti" kurdu. *Tür-kiye Cumhuriyetinin temelleri atıl-mıştı.*

Düşmanlar yeni hükümeti mu -vaffakiyetsizliğe uğratmak için el -lerinden her geleni yaptılar. Şarkta ermeniler, cenupta fransızlar, gar -pte yunan ordusu, İstanbul kapıları önünde hilâfet ordusu, Düzce, Kon -ya, Anzavur isyanları, çerkes Etem -in ihaneti ve daha bin bir entrika a-rasında yeni devlet Mustafa Kemal Paşa'nın eli ile yavaş yavaş teşek -kül ediyor, yeni türk orduları kuru -luyor, muhtelif cephelelerde zafer -ler kazanılıyordu. Birinci ve ikinci İnönü muharebeleri zaferle netice -lendi. Londra konferansı akamete uğrarken yunanlılar üçüncü taarru -za kalktılar ve Sakarya önlerine gel -diler. O zaman, (5 Ağustos 1921) türk orduları baş kumandanlığma seçilen Büyük Millet Meclisi Re'isi :

— Hattı müdafaa yoktur, sathı mü -dafaa vardır. O sath bütün vatan -dır. Vatanın her karış toprağı va -tandaşın kaniyle sulanmadıkça ter -kolumuz. Onun için küçük büyük her cüzütam bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük büyük her cüzütam ilk durabildiği noktada tekrar düşmana karşı cephe teşkil ederek muharebeye devam eder. Ya -nındaki cüzütamın çekilmeye mec -bur olduğunu gören cüzütamlar o -na tâbi olamaz. Bulunduğu mevzide nihayete kadar sebat ve mukave -te mecburdur" kaidelerine istinat e -den yep yeni bir tabiiye kaidesi koy -du.

Başkumandan

Sakarya muharebesi 22 gün ve 22 gece fassız devam ede -rek 13 eylülde Mustafa Kemal'in galibesi ile neticelendi. Büyük Mil -

let Meclisi baş kumandana Gazi ün -vanını ve müşir rütbesini tevcih et -ti.

Gazi Baş Kumandan Ankara'ya döndü. Fransa ve Sovyet Rusya ile muahedeler akdettikten sonra müs -tevilileri hudutlarımız dışına atacak hareketleri hazırlamağa başladı. Bu esnada, tabiidir ki, millî devleti zâ -fa düşürmek tedbirlerini almaktan geri durmayan çeşit çeşit düşman -larla açık ve gizli cephelelerde savaş devam ediyor ve Gazi bütün oyunla -rı boşa çıkarmanın çarelerini bulu -yordu.

1922 senesi temmuzu olmuştu. Ga -zi Mustafa Kemal, mütevaciz ordu -ları denize dökceği günü tespit e -diyordu. Konya'ya gelmiş olan ge -neral Tavsend'i görmek bahanesi -yle Ankara'dan hareket ederek 23 temmuz akşamı garp cephesi ka -rargâhının bulunduğu Akşehir'e gi -diyor ve orada genel kurmay başka -niyle görüşerek 15 ağustos kadar bütün taarruz hazırlıklarının ya -pılmasını kararlaştırıyor. Ankara -ya dönüyor. Burada fikirleri taar -ruza hazırlayıp Çankaya'da bir çay ziyafeti verdiğini gazetelerle ilân ettirdikten sonra yalnız bir kaç ar -kadaşına haber vererek Akşehir'e gidiyor. 24 ağustosta karagâhı Ak -şehir'den Şuhud kasabasına ve 25 a -ğustos sabahı da Kocatepe'nin ce -nubu garbisindeki çadırı ordugâha naklettiriyor. 26 ağustos sabahı saat 5.30 da büyük taarruz başlıyor. 30 ağustosa kadar devam eden muha -rebeler neticesinde Aslıhanlar ci -varında düşman kuvvetlerini ihata e -diyor, ve 30 ağustosta (Başkuman -dan muharebesi) bu kuvvetleri imha ve esir ediyor. Düşman başku -mandanı vazifesini gören general Trikopis dahi esirler arasında bu -lunuyor.

Gazi, beş günde katî neticeyi al -mış, İzmir yolunu açmıştır: Ordu -lar, hedefiniz Akdeniz'dir.

Vatan kurtulmuştur. Mudanya mütarekesini Lozan mu -ahedesi takip ediyor.

Türkiye Cumhuriyeti reisi

Büyük zaferden sonra Vahdettin kaçmış, ertesi gün Büyük Millet Meclisin'ce azledilmiş, yerine hal -ife olarak Abdülmecit getirilmişti. O da gidecekti, fakat zamanında...

Lozan'da müzakereler cereyan e -derken Büyük Millet Meclisi ken -di kendisini feshetmiş, yeni seçim yapılmıştı. Bu yeni meclis, 13 ağus -tos 1923 de Lozan muahedesini tas -dik, ve yeni türk devletinin adı Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti i -di. Bu isim ise yeni devletin hüvi -yetini ifade edemiyordu. Halbuki, millî iradeyi nefsinde cemetmiş o -lan böyle bir hükümet millî hâki -miyet esasına müstenit halk hükü -meti idi. Cumhuriyeti.

Ankara, yeni Türkiye'nin idare makarrı ilân edildikten bir müd -det sonra o zamanki Vekiller He -yeti hakkında mecliste bir takım tenkitler baş gösterdi. Hattâ, Mec -lisi kendi maksatlarına imale için çalışan gizli bir hizip belirdi. Ve bu hizip partinin bir içtimanda mün -hal bulunan meclis ikinci reisliği -ne Rauf beyin ve dahiliye vekâleti -ne Sabit beyin meclisce intihabını karar altına aldı.

Atatürk Nutk'un bu hâdiselerden bahseden kısmında diyorlar ki: "Ben, mecliste hafi ve muhalif bir hizip keşfettikten ve hükümet he -yetinin intizamı mesaisinin her gün, esassız bir takım sebeplerle in -tizamsızlığa duçar edilmekte oldu -ğuna kanaat getirdikten sonra, tat -

Büyük Şef mecliste nutuk söylüyor

biki için münasip zaman intizarın -da bulunduğum bir fikrin tabiki a -nının geldiğine hükmettim."

Atatürk o gün ve ertesi günü Çankaya'da nezdinde toplanmakta olan Vekiller Heyeti'nin istifası zamanı geldiğini söylemiş ve mec -lise yeni Vekiller Heyeti intihab -rında o zamanki heyete dahil bulu -nan vekillerden tekrar intihap edi -len olursa onlar bu intihaptan sonra da istifa ederek yeni Vekiller He -yetine dahil olmayacakları esasını kabul ettirmişti.

Vekiller Heyeti bu suretle istifa ettikten sonra herkes, grup grup resmî ve hususî surette toplanarak yeni Vekiller Heyetine kendince â -za seçmeğe başlamıştı. Bu hâdiseler 27 ve 28 birinci teğrin günü ce -reyan etmektedir. 28 günü, parti u -mumi reisi sıfatıyla parti idare he -yeti içtimama davet edilerek parti -ce tanzim edilmiş olan liste hak -kında reyî alınmak istenen Atatürk, listeyi gördükten sonra bu listeye dahil bulunanların da ayrı ayrı fi -kirlerinin sorulmasını tavsiye et -miştir. Hariciye vekâletine namzet gösterilen Yusuf Kemal beyin ve iktisat vekâletine namzet gösterilen Celâl beyin bu vazifeleri kabul et -medikleri ve parti idare heyetinin dahi katî bir liste yapmadığı görü -lmüştür. Artık gece olmuştu. Ata -türk o gece yemeğe bazı arkadaşla -rını davet etmişler ve yemekte "Ya -rın cumhuriyeti ilân edeceğiz" de -mişlerdir. Ve hepsi bu fikri tasvip etmişlerdir. O gece diğer misafirler erkence gittikten sonra Atatürk İsmet İnönü ile yalnız kalmışlardır.

Teşkilâtı esasîye kanununun bazı maddeleri "Devletin cumhuriyet ol -duğuna göre,, tadil edilmiştir. Erte -si gün (29 birinci teğrin 1923) Halk fırkası grup toplanmıştır.

Bu toplantıda söz alan hatipler kuvvetli bir hükümet kurmak husu -sunda beyanatta bulunmuşlar ve nihayet Atatürk'ü meselenin halli -ne tevkil etmişlerdir.

Atatürk kürsüye çıkar çıkmaz

meselenin halli için bir saatlik bir mühlet istemiştir. Bu bir saat zar -fında da Atatürk icap eden zatları odasına davet ederek bir gece evel hazırlanan müveddeleri göstererek kendileriyle fikir teatisinde bulun -muşlardır.

Saat on üç buçukta tekrar topla -nan Parti grubunda cumhuriyetin ilânı hususundaki teklif kabul olun -duktan sonra saat on sekizde meclis içtima edip kanunu esasî encümeni de teşkilâtı esasîyede icrası teklif edilen maddeleri görüşüp mazba -tasını yaptıktan sonra yeni kanun bir çok hatiplerin "Yaşasın Cumhu -riyet!" sadalarıyla alkışlanan hi -tabeleriyle kabul edildi.

Bunu müteakip Ankara Mebusa -Atatürk Türkiye Cumhuriyeti Re -isliğine ittifakla seçildi.

Türk mucizesi budur.

Fakat mucize devam etmiştir:

1924 de hilâfet lâğv olunmuş, şer -iye ve evkaf vekâletleri kaldırılmış, Türkiye cumhuriyeti dahilinde ted -risat birliği kurulmuştur.

1925 de âşar kaldırılmıştır. Fes yerine şapka giyilmesi kanunu çı -karılmıştır. Tekkeler kalkmıştır. Beynelmilel takvim kabul olunmuş -tur.

1926 da medenî kanun neşredil -miştir.

1927 de ilk nüfus sayımı yapılmış -tır.

1928 de beynelmilel rakamlar ve yeni türk harfleri kabul edilmiştir. 1929 da mekteplerden arapça ve farsça kaldırılmıştır.

1934 de bey, efendi, paşa unvanla -rı lâğvedilmiştir.

1935 de kadınlara seçmek ve seçil -mek hakkı tanınmıştır.

1936 danberi Türk tarih ve Dil hareketleri devam etmektedir.

Soyadı kanunu çıktığı esnada Bü -yük Millet Meclisi ona Atatürk adı -nı vermiştir.

Büyük Şef Sivas'ta halka türk harflerini öğretiyor

Ülkü büyük kurtarıcıya buket veriyor